

**EUROPOS REKONSTRUKCIJOS IR
PLĖTROS BANKO DOKUMENTAS**

**STRATEGIJA
LIETUVAI**

Patvirtinta direktorių tarybos 2009 m. rugsėjo 22 d. susirinkime

TURINYS

SANTRAUKA	3
1. BANKO PORTFELIS	6
1.1 DABARTINĖS VEIKLOS APŽVALGA	6
1.2 ANKSTESNĖS ŠALIES STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS.....	7
1.3 BANKO PORTFELIO PERĖJIMO POVEIKIS IR IŠMOKTOS PAMOKOS	7
1.3.1 Finansų sektorius	7
1.3.2 Įmonių sektorius.....	8
1.3.3 Infrastruktūros sektorius	9
2. VEIKLOS APLINKA	9
2.1 BENDROJI REFORMŲ APLINKA	9
2.2 POLITINĖ RAIDA	10
2.3 BANKO VEIKLAI SVARBIOS MAKROEKONOMINĖS SĄLYGOS	11
2.4 SĖKMINGA PERĖJIMO PATIRTIS IR IŠŠŪKIAI	13
2.4 TEISINĖ APLINKA.....	15
2.5 APLINKOS APSAUGOS KLAUSIMAI	16
3. STRATEGINĖS KRYPTYS	16
3.1 BANKO PRIORITETAI STRATEGIJOS LAIKOTARPIU	16
3.2 IŠŠŪKIAI PAGAL SEKTORIUS IR BANKO TIKSLAI	17
3.2.1 Finansų sektorius	17
3.2.2 Įmonių sektorius.....	17
3.2.3 Infrastruktūra ir energija	18
3.3 IŠŠŪKIAI PORTFELIO VALDYMO SRITYJE.....	18
4. ES, KITŲ TARPTAUTINIŲ FINANSINIŲ INSTITUCIJŲ VEIKLA IR BENDRADARBIAVIMAS SU ERPB	18
1 PRIEDAS: FINANSUOTI PROJEKTAI ATITINKAMAIŠ METAIS	21
2 PRIEDAS: BENDRA ĮSIPAREIGOJIMŲ DALIS PAGAL ŪKIO SEKTORIUS	24
3 PRIEDAS: PAGRINDINIAI ŪKIO RODIKLIAI	26
4 PRIEDAS: STRUKTŪRINIŲ POKYČIŲ RODIKLIAI	28
5 PRIEDAS: POLITINIS IR SOCIALINIS ĮVERTINIMAS	29
6 PRIEDAS: KOMERCINIAI ĮSTATYMAI LIETUVOJE	34
7 PRIEDAS: TARPTAUTINIS INGALINOS AE UŽDARYMO PARAMOS FONDAS..	41

SANTRAUKA

Lietuvos Respublika ir toliau atitinka Banko steigimo sutarties 1 straipsnyje nurodytas sąlygas. Nuo 1991 m. Lietuva pasiekė esminę pažangą pereinamojoje ir struktūrinių reformų srityse. Apie 75 proc. ūkinės veiklos sutelkta privačiame sektoriuje; liberalizuotos kainos ir prekyba, įvykdyta įmonių restruktūrizacija ir veiksmingos finansų sektoriaus reformos. Įtvirtintas atviras užsienio prekybos režimas, be reikšmingų užsienio investicijų suvaržymų.

Paskutiniaisiais metais ūkinė veikla Lietuvoje drastiškai sulėtėjo. Dėl didelės vidaus paklausos ir esminių kapitalo įplaukų tikrasis BVP kasmet, pradedant 2000 m., augo vidutiniškai 7,5 proc. per metus, ir tik 2008 m. sulėtėjo iki 3 proc. Lietuvai kaip ir kitoms Baltijos šalims didžiulę įtaką turėjo sulėtėjęs kreditavimo augimas bei smunkančios nekilnojamojo turto kainos. Be to, pasaulinė finansų krizė, visam Baltijos regionui būdingi sunkumai ir smukusi išorinė paklausa nuo 2008 m. vidurio augimą sulėtino dar labiau, todėl Lietuvos ūkis nuo 2008 m. antrosios pusės išgyvena recesiją. Dėl pastaraisiais metais smarkiai sutrikusios vidaus ir išorės pusiausvyros Lietuva tapo pažeidžiama pasaulinėje finansų suirutėje. Labiausiai praėjusiais metais pablogėjo išorinio finansavimo sąlygos ir pasaulinės augimo perspektyvos. Esama pagrindo kalbėti apie esminį namų ūkių, įmonių, savivaldybių ir stambesnių infrastruktūros projektų galimybių gauti finansavimą artimiausiu metu sumažėjimą. Manoma, kad 2009 m. ūkis susitrauks apie 18 proc. Dėl šios priežasties numatomas tolesnis nedarbo ir regionų atskirties augimas. Iki šiol bankų sistemai didžiausią įtaką turėjo kylančios pinigų rinkos palūkanų normos ir lėtėjantis kreditavimo augimas; kartu reikšmingai didėja vėluojamų grąžinti paskolų dalis, todėl bankai priversti didinti atidėjimus kreditų nuostoliams padengti. Tačiau svarbiausi užsienio (Skandinavijos) bankai siekia išsilaikyti regione.

Vyriausybė ėmėsi plačios apimties laiku vykdomų veiksmų finansiniam stabilumui užtikrinti ir pasirinko protingą fiskalinę politiką. Tačiau, atsižvelgiant į sudėtingą išorinę aplinką artimiausiu metu, išlieka poreikis įgyvendinti drąsią politiką, norint išsaugoti konkurencingumą ir išlaikyti iki šiol pasiektas reformas. Ankstesnės strategijos laikotarpiu vyriausybė pasiekė tik ribotą pažangą, sprendė likusius reformų darbotvarkės elementus. Nors verslo aplinka yra viena geriausių regione, išlieka iššūkių kovos su korupcija, teismų sistemos reformos, švietimo bei sveikatos priežiūros modernizavimo srityse. Pažanga privatizavimo srityje pasiekta 2006 m. pabaigoje pardavus vyriausybei turėtas AB „Mažeikių nafta“ naftos perdirbimo gamyklos akcijas. Kartu vyriausybė sustiprino savo dalyvavimą energetikos sektoriuje įsteigiant bendrovę (LEO LT, kurios kontrolinis akcijų paketas priklauso vyriausybei), visų pirma buvo atsižvelgta į stambių investicijų šiame sektoriuje poreikį artimiausiu metu. Uždarius, kaip planuota, Ignalinos atominę elektrinę 2009 m. pabaigoje, laukia ypatingas iššūkis, dėl kurio gali reikšmingai išaugti išlaidos energetikai 2010 m. ir vėliau. Vyriausybė, nepaisydama didžiulės krizės įtakos, ir toliau neatsisako išpareigojimų per įmanomai trumpesnę laiką atitikti Mastrichto kriterijus; svarbiausias artimiausiu metu laukiantis iššūkis – biudžeto deficitas.

Dabartinėje aplinkoje pagrindiniai vyriausybės tikslai – užtikrinti finansinį ir makroekonominį stabilumą, kartu tęsiant numatytas struktūrines reformas. Investuotojų

pasitikėjimas itin daug priklauso nuo to, kaip sparčiai pavyks pasiekti išorės ir vidaus pusiausvyrą, ir nuo sugebėjimo pagerinti kainų konkurencingumą bei valdyti blogėjančią padėtį valstybės finansų srityje. Vidutiniu laikotarpiu ne mažiau svarbu bus pakartotinai sutelkti ūkį į prekybos srities sektorius ir plėtoti pagrindinius sektorius būsimam augimui skatinti. Šiame kontekste pažymėtini tokie Lietuvos laukiantys pereinamieji iššūkiai:

- **Toliau stiprinti finansų sistemos stabilumą**, remiant sklandų rinkų funkcionavimą ir tolesnį finansinio tarpininkavimo vystymąsi, visų pirma MVI, pasitelkiant nuosavą ir papildomą kapitalą bei tobulinant finansinės priežiūros bendrovių valdymo ir verslo praktiką.
- **Stiprinti priemones, reikalingas krizės pasekmėms įveikti**, toliau tobulinant verslo aplinką, kad būtų išlaikytas investuotojų pasitikėjimas, taip pat plačiau ir nuosekliau taikant įstatymus bei užtikrinant didesnę skaidrumą viešųjų pirkimų srityje.
- **Užtikrinti energijos tiekimo saugumą** – tai pagrindinis iššūkis 2009 m. uždarius, kaip planuota, Ignalinos atominę elektrinę. Jam įveikti reikalingi esminiai sprendimai dėl alternatyvių energijos šaltinių, naujų elektros jungčių su ES energetikos rinkomis kūrimo, energijos suvartojimo ir pagrindinių rodiklių aplinkos apsaugos srityje atitikimo bei atsinaujinančios energijos plėtojimo.
- **Gerinti ilgalaikį konkurencingumą** – būtina įgyvendinti tolesnes reformas rinkai išlaikyti valdymo ir įmonių restruktūrizavimo, švietimo, konkurencijos, politikos ir infrastruktūros reformos srityse, siekiant užtikrinti konkurencinius privalumus užsienio investicijoms pritraukti.
- **Modernizuoti komunalinių paslaugų ir aplinkos apsaugos infrastruktūrą** pasitelkiant ES struktūrinių ir sanglaudos fondų paramą, įtraukiant privatų sektorių, naudojant komercinį bendrą finansavimą vietos šaltiniais. Privatus sektorius ribotai dalyvauja komunalinių paslaugų sektoriuose, įskaitant vandens ir nuotekų ūkį, miesto transportą bei valstybinės transporto infrastruktūros vystymą.

Patvirtinus paskutinę šalies strategiją, Banko veikla Lietuvoje išliko labai ribota – dėl sėkmingos pažangos perėjimo srityje ir tolesnio labai konkurencingo bankų sektoriaus vystymosi (dominuoja Šiaurės šalių bankai). 2006–2008 m. Bankas 11-ai projektų skyrė 49 mln. eurų.

Iki valdytojų tarybai patvirtinant naują vidutinio laikotarpio strategiją, Banko veiklos tikslai Lietuvoje atitiks strateginį 2006–2010 m. planą, suderintą su 3-ąja kapitalo išteklių peržiūra, kartu bus sprendžiami kriziniai poreikiai Lietuvoje ir visame regione. Bankas ketina glaudžiai bendradarbiauti su komerciniais bankais ir kitomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis, norėdamas paremti finansų sistemą ir sutelkti finansavimą nacionalinės svarbos projektams infrastruktūros ir energetikos sektoriuose vykdyti, taip pat palengvinti skolinimo MVI ir energetikos panaudojimo efektyvumo projektų finansavimo sąlygas. Bankas taip pat ketina ieškoti kitų galimybių dėl besitęsiančios finansų krizės padidėjusiems Lietuvos poreikiams spręsti.

Atsižvelgdamas į krizę ir anksčiau apibrėžtą išorinę aplinką, Bankas savo veikla Lietuvoje ketina siekti šių tikslų:

- Skatinti komercinius bankus ir toliau skolinti įmonių sektoriui, visų pirma MVI, suteikiant ilgalaikes paskolas ir kapitalą finansų institucijoms bei investuojant į nuosavo ir papildomo kapitalo fondus, kad būtų užtikrintos finansavimo galimybės.
- Skatinti investicijas į atsinaujinančią energiją ir gerinti energijos panaudojimo efektyvumą bei energetikos saugumą, taip pat remti elektros jungčių plėtojimą.
- Pateikti didesnės rizikos produktus, pvz., kapitalą, vietos bendrovėms – jų augimui ir konkurencijos gerinimui finansuoti bei įmonių valdymui stiprinti. Ypatinę dėmesį numatoma skirti vietos bendrovių investicijoms tarpvalstybinės plėtros kontekste.
- Esant reikalui, remti savivaldybes, pasitelkiant viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę bei finansines institucijas, taip norint užtikrinti bendrą komercinį ES finansuojamų projektų finansavimą.
- Aktyviai peržiūrėti ir valdyti banko portfelį, kad būtų užtikrinta aukšta jo kokybė.

Bankas ir toliau ketina užtikrinti, kad visa ERPB veikla Lietuvoje atitiktų tvirtus bankininkystės principus, turėtų pereinamąjį poveikį, papildytų ir atitiktų Banko aplinkos apsaugos ir socialinę politiką, taip pat, esant reikalui, įtrauktų aplinkos apsaugos ir socialinės veiklos planus.

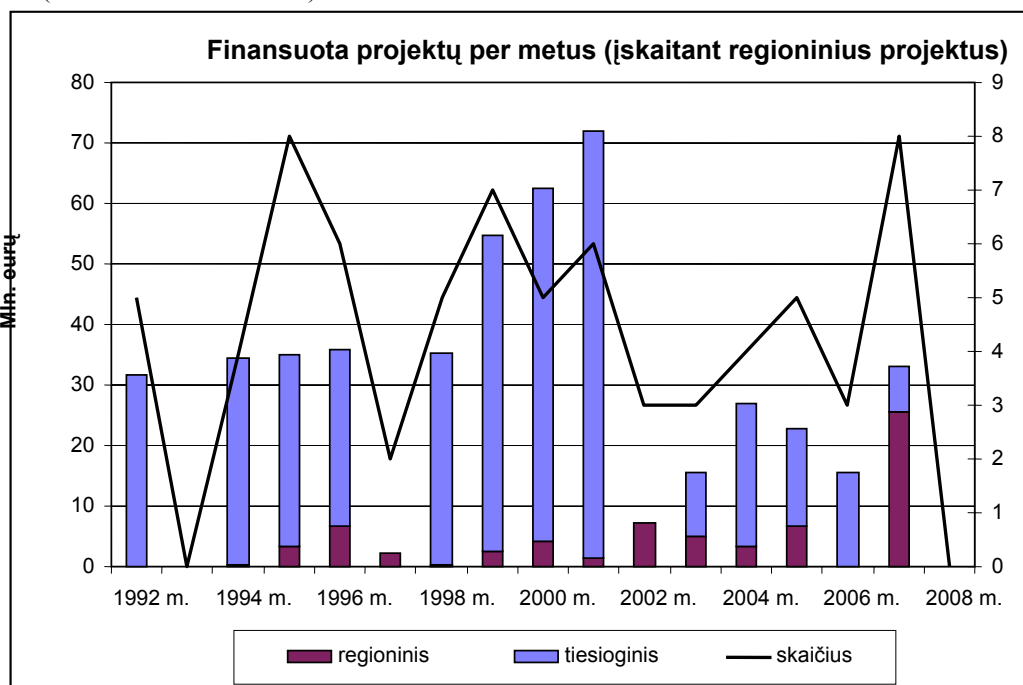
1. BANKO PORTFELIS

1.1 Dabartinės veiklos apžvalga

Bankas rėmė sėkmingą Lietuvos perėjimą prie rinkos ekonomikos, todėl daugiausia finansavo įvairių ūkio sektorių projektus; daug dėmesio skirta finansų ir infrastruktūros sektoriams. Iki 2009 m. kovo mėn. ERPB iš viso skyrė 485 mln. eurų. 35 proc. bendrosios verslo apimties skirta finansų institucijoms; tai rodo svarbų Banko vaidmenį šiame sektoriuje. Banko vaidmuo savivaldybių infrastruktūros ir įmonių sektoriuose taip pat svarbus; jiems atitinkamai skirta 31 proc. ir 25 proc. visų išsipareigojimų. Energetikos sektoriuje ERPB vaidmuo išliko nežymus; tam skirta tik 9 proc. visų išsipareigojimų.

1 lentelėje pavaizduota ERPB veikla pagal projektų skaičių ir ERPB Lietuvoje skirtos sumos nuo 1992 m. Banko veikloje greitai pereita prie tiesioginių projektų; jų daugiausia vykdyta nuo 1998 iki 2001 m. 2008 m. naujų projektų Lietuvoje nepasirašyta. Tai atspindi Lietuvos pažangą perėjimo srityje ir tvirtą komercinių bankų vaidmenį Lietuvoje iki krizės.

1 lentelė (2009 m. balandžio 31 d.)

Dabartinis portfelis sudaro 158 mln. eurų, arba 0,7 proc. bendrojo Banko portfelio. Nuo 2005 m. pabaigos jis sumažėjo 21 proc. nuo 200 mln. eurų. Didelė dabartinio portfelio dalis, 30 proc., susijusi su savivaldybių infrastruktūros sektoriumi. Bankams ir kapitalo fondams tenka 34 proc. portfelio; tai atspindi tvirtą ERPB paramą MVĮ. Dalyvavimas transporto sektoriuje atsispindi suteiktą paskolą valstybės įmonei „Lietuvos geležinkeliai“; jai tenka 18 proc. dabartinio portfelio. Mažiau kaip 60 proc. portfelio sudaro privatus kapitalas; tai atspindi didelį komunalinio sektoriaus dalyvavimą portfelyje. Kapitalo investicijoms tenka 72 proc. portfelio, turtui, kurio vertė sumažėjo, –

12 proc. portfelio, o portfelio rizikos reitingas siekia 5.49 ir yra panašus į Vidurio Europos ir Baltijos šalių portfelio riziką (5.63).

1.2 Ankstesnės šalies strategijos įgyvendinimas

Banko strategijoje Lietuvai, patvirtintoje 2006 m. kovo mėn., nustatyti keturi pagrindiniai strateginiai prioritetai:

- Remti stambius, sudėtingus ar jautrius sandorius, kuriems galėtų būti naudinga Banko patirtis projektų struktūrizavimo, įmonių valdymo ir bendro finansavimo sutelkimo srityse.
- Remti vietos bendrovių plėtrą, visų pirma tarpvalstybiniuose projektuose, pvz., į Rusiją ar kitas NVS šalis bei iš jų.
- Skatinti MVĮ ir savivaldos finansavimą bei energijos panaudojimo efektyvumą pasitelkiant finansinius tarpininkus, esant reikalui, pasinaudojant ES ar kitų rėmėjų parama.
- Skatinti vietos kapitalo rinkų plėtrą, pvz., investuojant į būsto paskolų pavertimą vertybiniais popieriais.

Apibendrinant, Bankas iš dalies pasiekė ankstesnėje šalies strategijoje nustatytus veiklos tikslus. Bankas nuolat rėmė MVĮ ir skyrė finansavimą Šiaulių bankui, suteikė sindikuotą paskolą ir dalyvavo didinant nuosavą kapitalą, taip pat investavo į regioninius fondus, iš kurių vienas daugiausia dėmesio skiria Baltijos šalims. Bankas tęsė produktyvų bendradarbiavimą su Kauno miesto savivaldybe ir suteikė sindikuotą paskolą Kauno troleibusų įmonei. 2007 m. Bankas pradėjo regioninį bendradarbiavimą su Lietuvos energijos taupymo bendrove, siekdamas paremti jos plėtrą Latvijoje ir Ukrainoje. Paskutinės strategijos laikotarpiu Bankas išlaikė aktyvios politikos dialogą su įvairiomis Lietuvos valdžios institucijomis, kad būtų paremta privataus ir viešojo sektoriaus partnerystė. Bankas skyrė dėmesio daugeliui projektų, skirtų energetikos saugumui – įskaitant energijos panaudojimo efektyvumą ir atsinaujinančią energiją – privataus sektoriaus dalyvavimo svarbai teikiant viešąsias paslaugas, taip pat tarpvalstybinėms investicijoms.

1.3 Banko portfelio perėjimo poveikis ir išmoktos pamokos

1.3.1 Finansų sektorius

Bankininkystė – XX a. paskutinio dešimtmečio pabaigoje Bankas parėmė Lietuvos žemės ūkio banko (LŽŪB), vėliau pavadinto „Nord LB Lietuva“ (dabar DnB NORD), privatizavimą. Į Lietuvos vystymo banko (LDB) valdybą paskyrus vieną narį, sėkmingai užtikrintas institucijos gyvybingumas ir perduota praktinė patirtis, taip pat pademonstruota geroji įmonių valdymo patirtis. Iš LŽŪB („Nord LB“, dabar DnB NORD) projekto **išmokta pamoka** – tai, kad ERPB turėjo tik nedidelę įtaką ir nebuvo reikšmingas privatizavimo procese. Panašiais atvejais reikėtų užtikrinti pakankamą teisę įsikišti, kad nebūtų nepagrįstai vilkinamas privatizavimas, t. y. ištraukiant reikšmingas sąlygas dėl sankcijų (PER00-062).

Nebankinės finansinės institucijos (NBFİ) – Banko bendradarbiavimui su draudimo bendrove „Lietuvos draudimas“ pritarta 2001 m.; Bankas parėmė privatizavimą ir pagrindinio strateginio investuotojo atėjimą į draudimo rinką. Kaip teigiamas poveikis vertinama padidėjęs produktų asortimentas ir stipresnis įmonės valdymas. Iš „Lietuvos draudimas“ *išmokta pamoka* – tai, kad privatizavimui itin naudingas tvirto strateginio investuotojo dalyvavimas (PER05-159).

Mažos ir vidutinės įmonės (SVĮ) – Lietuvos MVĮ sektoriui buvo naudingos vadybos rėmimo (TAM) ir verslo konsultavimo paslaugų (BAS) iniciatyvos bei Baltijos kapitalo fondų dalyvavimas. ES /SVĮ galimybėmis pasinaudojo tik vienas Lietuvos bankas. Nuo 2006 m. Bankas padėjo Šiaulių bankui (ŠB) išplėsti savo paslaugas mažoms įmonėms teikiant paskolas, kapitalą ir techniškai bendradarbiaujant (TC). Bankas taip pat nedidele apimtimi finansavo paskolas SVĮ.

Privataus kapitalo fondai – privataus kapitalo fondai į Baltijos šalis atėjo vėliau nei į Vidurio Europą; paminėtini regioniniai fondai, pvz., Baltijos mažasis kapitalo fondas, I, II ir III Baltijos investicijų fondai ir „Askembla“ plėtros fondas. Šie fondai jungia 70 įmonių, į kurias investuojama (iš jų 22 veikia Lietuvoje). Kai kurios antrinės investicijos pasižymėjo gera grąža. 2007 m. Bankas įsigijo „BaltCap“, visose Baltijos šalyse veikiančio privataus fondo, kapitalo; šis fondas ketina investuoti Lietuvoje.

Apskritai perėjimo poveikis *Finansų* sektoriuje vertinamas *vidutiniškai*.

1.3.2 Įmonių sektorius

Žemės ūkio verslas – 2003 m. Bankas pritarė bendradarbiavimui su UAB „VP Market“, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos verslo plėtrai ir suteiktos mažmeninės prekybos paslaugos miesteliuose ir kaimo vietovėse. Bankas taip pat suteikė licencijuotų grūdų sandėlių kredito liniją Šiaulių bankui, todėl daugelis vietos bankų suteikė paskolas pateikus sandėlio licencijas. Iš „VP Market“ veiklos *išmokta pamoka* – tai, kad anksti įgyvendinus Banko politikos ir mandato tikslus sumažėja perėjimo poveikio rizika ir lengviau pasiekiami puikūs bendri rezultatai (PER06-179).

Telekomunikacijos – baigus ankstyvą ir itin sėkmingą projektą „Telecom Development International“, ERPB parėmė „Lietuvos Telekomo“ pradinį viešą akcijų siūlymą (IPO), vykdytą nuo 2000 m. Tokiu būdu buvo suteikta veiksminga parama vyriausybės privatizavimo programai, tačiau reguliavimo srityje ir planuoto tarptautinių investuotojų pritraukimo srityje rezultatai nebuvo tokie sėkmingi. Iš šios veiklos *išmokta pamoka* – tai, kad Bankas turėjo aktyviai įtraukti vietos valdžios institucijas iki veiklos pradžios, t. y. pateikti pageidavimą skirti reguliavimo instituciją kaip būtiną IPO sąlygą (PE02-206).

Bendroji pramonė – 2000 m. Bankui investavus į vieną didžiausių Rytų Europos grynosios vilnos ir vilnos audinių gamintojų „Drobės“ kapitalą, siekta paremti bendrovės privatizavimo, restruktūrizavimo ir investicijų programą. Tačiau nepavykus įgyvendinti restruktūrizavimo plano, pasiektas nepatenkinamas perėjimo poveikis ir neigiamos pasekmės. Iš šios veiklos *išmokta pamoka* – tai, kad, kitaip nei strateginiam

investuotojui, finansiniams investuotojams sunkiau priversti sėkmingai veikti vilnos bendrovę, visų pirma augant išlaidoms ir stiprėjant konkurencijai (PE07-388).

Apskritai perėjimo poveikis *Įmonių* sektoriuje vertinamas *vidutiniškai*.

1.3.3 *Infrastruktūros sektorius*

Savivaldybių infrastuktūros sektorius – Vilniaus miesto infrastruktūros gerinimo veiklai buvo pritarta 2003 m., siekiant padidinti miesto pajėgumą finansuoti infrastruktūros projektus ir paremti miesto eismo valdymo ir kontrolės sistemos rengimą. Kauno miestui skirta daugybė visuomeninio transporto ir eismo kontrolės investicijų, norint pagerinti komercinės miesto autobusų ir troleibusų įmonių veiklos rezultatus. Iš Vilniaus miesto projekto *išmokta pamoka* – tai, kad techninė pagalba turėtų visapusišką būsimu užsakovo paramą, siekiant geresnio šio pagalbos išvadų supratimo, ir tuo pačiu užtikrintų pateiktų rekomendacijų įgyvendimą (PE05-304).

Transportas – pastaruoju metu vykdytas vienintelis Banko projektas šiame sektoriuje – Lietuvos geležinkelių IX koridorius, kuriuo remiama valstybės geležinkelių įmonės „Lietuvos geležinkeliai“ restruktūrizacija ir finansuojama techninės dalies rekonstrukcija. Be pasiektų perėjimo tikslų, dar paminėtina naujo geležinkelių įstatymo priėmimas, penkerių metų verslo plano įgyvendinimas, darbo restruktūrizavimas ir kai kurių nepelningų linijų uždarymas.

Energija – be ankstyvos neatidėliotinos atstatomosios paskolos, ERPB glaudžiai bendradarbiavo su Lietuvos ir Lenkijos valdžios institucijomis bei Europos Komisija, norėdamas paremti Lenkijos ir Lietuvos tarpusavio jungčių projektą. Ši jungtis, dėl kurios visos suinteresuotos šalys sutarė 2008 m., sujungs Baltijos šalių elektros sistemą su žemyno tinklu, kad būtų padidintas bendrasis pajėgumą bei patikimumas.

Energijos naudojimo efektyvumas – per pastaruosius penkerius metus Bankas šiame sektoriuje sudarė tik vieną sandorį – padidintas nuosavas „Dalkia Litesko“ kapitalas. Tai yra „Dalkia“ grupės ESCO pavaldžioji įmonė Lietuvoje; jos veikla, vertinant pagal regioniniu požiūriu, yra sėkminga, o portfelis sutelktas išimtinai rajonų šildymo investicijoms ir geriems finansiniams veiklos rezultatams. Atrodo, kad pavyko pasiekti numatytus perėjimo poveikio tikslus, t. y. paremti privačią energetikos paslaugos rinką ir pagrįsti investicijas į energijos naudojimo efektyvumą.

Apskritai perėjimo poveikis *Infrastruktūros* sektoriuje vertinamas *vidutiniškai*.

2. VEIKLOS APLINKA

2.1 Bendroji reformų aplinka

Lietuva, 1991 m. atgavusi nepriklausomybę, daro nuolatinę pažangą perėjimo srityje. Daugelyje reformų sričių šalis pirmavo tarp kitų perėjimo šalių. Iš 2008 m. *Perėjimo ataskaitoje* paskelbtų perėjimo rodiklių rezultatų matyti, kad Lietuva yra viena iš

daugiausiai pažangos pasiekusių naujų ES valstybių narių visose devyniose vertintose kategorijose. Trijose kategorijose (kainų liberalizavimo, prekybos ir užsienio mainų liberalizavimo bei smulkaus privatizavimo) Lietuva jau pasiekė gerai veikiančios rinkos ekonomikos standartus.

Pirmojoje šio dešimtmečio pusėje Lietuvos reformų darbotvarkė rėmėsi ES *acquis communautaire* priėmimu; 2004 m. gegužės mėn. šalis įstojo į ES. Po įstojimo į ES pasiekta tam tikra pažanga galutinai privatizavus likusias valstybės įmones; 2006 m. parduota vyriausybės dalis AB „Mažeikių nafta“ naftos perdirbimo gamykloje. Nors Lietuvos verslo aplinka išlieka santykinai patraukli (šalis pagal veiklos rezultatus priskiriama geriausioms perėjimo šalims Pasaulio banko 2009 m. ataskaitoje „Doing Business“, o jos reguliavimo sistema daugeliu požiūrių prilygsta ar net lenkia tvirtas rinkos ekonomikos šalis) ataskaitoje „Doing Business“ teisės aktai užimtumo srityje, investuotojų apsauga ir įmonių steigimas išskiriama kaip santykinai silpnos sritys. Susirūpinimą ir toliau kelia smulkioji ir aukšto lygio korupcija, o reikalinga Lietuvos teismų sistemos reforma pastaraisiais metais vyksta lėtai dėl daugelio su teismais susijusių skandalų ir visuomenės nepasitikėjimu teismais. Dėl šių veiksnių nuo 2006 m. iki 2008 m. Lietuva nusmuko iš 4 į 7 vietą tarp perėjimo šalių, vertinant pagal „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksą.

Nors pastaraisiais metais pasireiškė didelė darbo jėgos paklausa, dėl emigracijos padidėjo reikšmingas absolventų ir kitų kvalifikuotų darbuotojų darbo rinkoje trūkumas. Nepaisant didėjančio užimtumo paslaugų sektoriuje, šiuo metu žemės ūkio sektoriuje vis dar dirba neproporcingai didelė darbo jėgos dalis. Būtina atnaujinti profesinio švietimo ir mokymo sistemas, norint suteikti darbuotojams reikalingus įgūdžius ir patenkinti privataus sektoriaus poreikius užtikrinti ilgalaikį konkurencingumą.

2.2 Politinė raida

Lietuvos parlamentinei politikai ir toliau trukdo ideologiniai ir asmeniniai konfliktai, susilpninę besikeičiančių vyriausybių gebėjimą vykdyti veiksmingą ir tvarią reformų darbotvarkę Lietuvai įstojus į ES 2004 m. Po 2008 m. spalio mėn. parlamento rinkimų parlamente (Seime) veikiančių partijų ir rinkimų koalicijų skaičius sumažėjo nuo aštuonių iki septynių. Tačiau mažai tikėtina, kad pavyks reikšmingai atsitraukti nuo praeityje įprastai dažnų koalicijos vidinių kivrčų, dėl kurių strategijos formavimo procesas per praėjusius keletą metų pasidarė sudėtingas.

Po 2008 m. spalio mėn. Seimo rinkimų įvyko nedidelis politinės valdžios pusiausvyros poslinkis iš kairiųjų koalicijos, kuriai vadovauja socialdemokratai prie centro dešiniųjų koalicijos, dešiniųjų koalicijai, kuriai vadovauja konservatyvi Tėvynės sąjungos ir Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) sąjunga. Keturių partijų koalicija jungia TS-LKD, Liberalų judėjimą (LS), Liberalų centro sąjungą (LCS) ir naująją Tautos prisikėlimo partiją (TPP). TS-LKD priklauso didesnė valdžios vyriausybėje dalis – ji valdo šešis ministrų portfelius, įskaitant Finansų ir Ūkio, o kitos trys partijos dalijasi po dvi ministerijas; likusioms trims ministerijoms vadovauja nepriklausomi asmenys.

Nors koalicija turi pakankamą daugumą Seime, tačiau ji susiduria su dideliu ekonominės krizės spaudimu, todėl kyla būtinybė sugriežtinti fiskalinę politiką ir įgyvendinti reformas socialinės politikos ir švietimo srityje, o tai sukelia nesutarimų tarp koalicijos partnerių. Sparčiai auga visuomenės nepasitenkinimas vyriausybės taupymo programa, kai mažinamos išlaidos, įskaitant atlyginimus viešojo sektoriaus darbuotojams, ir didinamos pajamos (padidinus mokesčius). Per prieš mokesčių didinimą nukreiptą protesto žygį 2009 m. sausio mėn. viduryje kilo susidūrimų su policija, neišvengta ir prievartos. Neatmetama ir tolesnių protestų galimybė; šitai parodo visuomenės sutrikimą dėl Lietuvos ūkio nuosmukio.

Šiomis aplinkybėmis 2009 m. gegužės 17 d. įvyko prezidento rinkimai. Lietuvoje plačiai gerbiama ir politiškai nepriklausoma Europos Komisijos narė Dalia Grybauskaitė laimėjo įtikinama pergalė, surinkusi 68,2 proc. balsų; ji tapo pirmąja Lietuvos prezidente. D. Grybauskaitės kandidatūrą parėmė ministras pirmininkas ir valdančioji TS-LKD, o ji atvirai parėmė A. Kubiliaus fiskalinį taupymo paketą. Nors Lietuvos prezidento konstitucinėms galioms ūkinė sritis formaliai nepriskiriama, dėl savo triuškinamos pergalės ir reputacijos veiksmingai einant už biudžetą atsakingos Europos Komisijos narės pareigas D. Grybauskaitė tikriausiai aktyviai veiks įgyvendinant antikrizinę ir ūkio reformos darbotvarkę.

2.3 Banko veiklai svarbios makroekonominės sąlygos

2008 m. Lietuvos tikrojo BVP augimas smarkiai sulėtėjo, o 2008 m. antroje pusėje pastebėta ūkio susitraukimo požymių. Bendrasis metų augimas sudarė 3 proc., palygti su 8,9 proc. 2007 m. Pradinis sulėtėjimas susijęs su lėtėjančiu kreditavimo augimu, krintančiomis nekilnojamojo turto kainomis ir didėjančios infliacijos pasekmėmis. Nuo 2008 m. vidurio prie lėtėjimo prisidėjo tarptautinė finansų suirutė ir smunkanti išorės paklausa. 2008 m. privatus vartojimas santykinai nepakito ir atsivėrė spartų investicijų lėtėjimą, o eksportas atsigavo pakartotinai paleidus „Mažeikių naftos“ naftos perdirbimo gamyklą po 2007 m. pabaigoje atliktų remonto darbų. Todėl 2008 m. neigiamas grynojo eksporto indėlis buvo žymiai sumažintas. 2009 m. prasidėjo dramatiškas augimo mažėjimas- per -13,3 proc. (palyginti su pirmuoju 2008 m. ketvirčiu), smarkiai smukus namų ūkių ir pramonės pasitikėjimui, įmonėms mažinant atsargas ir išsekus eksporto paklausai. Nepaisant tam tikrų stabilizacijos požymių antrajame 2009 m. ketvirtyje, vis dar laukia iššūkių dėl sumažėjusio kreditavimo ir silpnos išorės paklausos. Be to, smarkiai mažėjant mokestinėms pajamoms bus reikalinga toliau mažinti biudžeto išlaidas, o tai savo ruožtu turės neigiamą įtaką augimui.

Nuo 2004 m. laipsniškai didėjo infliacija, ekonomika vis labiau ėmė perkaisti. Vartotojų kainų indekso infliacija pasiekė 12,5 proc. 2008 birželio mėn. ir nuo to laiko vis lėtėjo, kol pasiekė 5,2 proc. 2009 m. gegužės mėn. Dėl infliacijos augimo nuo 2005 m. pabaigos Lietuva neatitiko nustatytą Maastrichto infliacijos kriterijų, reikalingų eurui įvesti 2006 m. ir 2008 m. Vidutinė infliacija 2008 m. išliko didelė (11 proc.); tarifų didėjimas ir maisto bei energijos kainos prisidėjo prie vidaus kainų spaudimo. Darbo užmokestis ir toliau sparčiai augo 2008 m., vidutiniškai po 19,4 proc., t. y. beveik taip pat sparčiai kaip ir 2007 m.; šis augimas nebuvo pateisinamas darbo našumo didėjimu. Artėjant 2008 m. pabaigai ir 2009 m. pradžioje darbo užmokesčio augimas sparčiai lėtėjo, o parlamentas

pritarė valstybinio sektoriaus darbo užmokesčio mažinimui apie 10 proc., taip siekta sumažinti infliacijos spaudimą ir pristabdyti konkurencingumo mažėjimą. Vis dėlto infliacijos mažėjimą 2010 m. gali atsverti padidėjusios elektros kainos uždarius Ignalinos atominę elektrinę. Vyriausybė ir toliau siekia įvesti eurą bei atitikti Maastrichto kriterijus kaip įmanoma greičiau, tačiau, net ir infliacijai nepasiekus nurodyto dydžio, pagrindiniu iššūkiu tampa biudžeto deficitas. Nedarbo lygis pradėjo sparčiai augti nuo 2008 m. vidurio, prieš tai buvo pasiekęs mažiausią 4,5 proc. lygį. Pirmajame 2009 m. ketvirtyje nedarbas jau siekė 11,9 proc. darbo jėgos ir dabar sudaro papildomą spaudimą valstybės finansams bei vėluojamoms grąžinti paskoloms.

Nepaisant didelio BVP augimo, fiskalinė pusiausvyra pastaraisiais metais pasižymėjo deficitu. 2008 m. biudžeto deficitas padidėjo iki 3,2 proc. BVP, sumažėjus pajamoms dėl ekonomikos lėtėjimo. Vyriausybė įgyvendino plačios apimties veiksmus padėčiai pataisyti ir fiskaliniam ir makroekonominiam stabilumui bei investuotojų pasitikėjimui išlaikyti. Šios priemonės apskritai buvo gerai įvertintos ir laikytos įtikinamomis, ką įrodo ir sėkminga euroobligacijų emisija 2009 m. birželio mėn. 2008 m. gruodžio mėn. ir 2009 m. gegužės mėn. vyriausybė pataisė 2009 m. biudžetą papildomomis priemonėmis, sudarančiomis daugiau kaip 7 proc. BVP; šiuo metu rengiamos papildomos biudžeto konsolidavimo priemonės. Lietuvos valstybės skola išlieka nedidelė, palyginti su kitomis regiono šalimis, ir sudarė 15,6 proc. BVP 2008 m. Kadangi ir toliau tikimasi nedidelio augimo, prireiks papildomų priemonių, norint pasiekti 3 proc. biudžeto deficitą; pagal šį lygį sprendžiama dėl euro įvedimo.

Lietuvos einamosios sąskaitos deficitas sparčiai didėjo importo augimui viršijant eksporto augimą. Einamosios sąskaitos deficitas padidėjo iki 14,6 proc. BVP 2007 m. ir nežymiai sumažėjo iki 11 proc. 2008 m. Deficitas sparčiau sumažėjo paskutinį 2008 m. ketvirtį ir pasiekė 3,8 proc. BVP, ženkliai sumažėjus vidaus paklausai. 2008 m. grynosios tiesioginių užsienio investicijų pajamos išliko apie 1,5 milijardo JAV dolerių (3,1 proc. BVP), ir padengė beveik 25 proc. einamosios sąskaitos deficito, tačiau prognozuojama, kad jos smarkiai sumažės 2009 m.

Finansų sektoriuje kredito kokybė sparčiai blogėja, todėl svarbiausi pagrindiniai Šiaurės šalių motininiai bankai buvo priversti padidinti specialiuosius atidėjimus ir pritraukti naują kapitalą. Užsienio bankų buvimas ir toliau vertintinas teigiamai, taip pat atsižvelgiant į pavaldžiųjų bankų galimybes pasinaudoti finansų sektoriaus stabilizavimo programomis savo šalyse, o svarbiausios pagrindinės motininių bankų grupės patvirtino savo išipareigojimą pasilikti regione. Apskritai bankų sistema išlieka tvirta, o užsienio nuosavybė per daugelį metų prisidėjo prie reikalingos sistemos restruktūrizacijos ir rekapitalizacijos, platesnio produktų ir paslaugų asortimento bei geresnio įmonių valdymo ir skaidrumo. Valdžios institucijos taip pat ėmėsi priemonių bankų sektoriui paremti, įskaitant indėlių draudimo apsaugos padidinimą iki 100 000 eurų ir sumažintus bankams taikomus rezervų reikalavimus.

Lietuvos ūkio ateityje dar yra iššūkių, nes vidaus pusiausvyrą būtina atstatyti esant pasauliniam augimo sulėtėjimui ir gerokai prastesnėms finansavimo sąlygoms. Numatoma, kad reikšmingai mažės statybos ir nekilnojamojo turto sektoriai 2009 m. Manoma, kad ūkis susitrauks apie 18 proc. 2009 m., ir tik vėliau numatomas nuosaikus

atsigavimas. Tai savo ruožtu sukels didelį spaudimą valstybės finansams ir gyvenimo lygiui apskritai vidutiniu laikotarpiu. Lietuva nepasinaudojo TVF siūlomu finansų paketu iš dalies dėl laiku pasirinktų priemonių blogėjančiai biudžeto padėčiai spręsti; kartu daugiau skolinamasi iš kitų tarptautinių finansinių institucijų ir naudojami prieinami ES struktūriniai fondai. Nors išlieka poreikis politikos priemonių artimiausios rizikos rūšims makroekonominiam ir finansų stabilumui spręsti, ne mažiau svarbios bus ir pastangos išsaugoti ilgalaikį konkurencingumą bei išorinį stabilumą. Šiuo požiūriu minėtinas darbo užmokesčio reguliavimas ir biudžeto deficito valdymas trumpuoju laikotarpiu, kartu perkeltant gamybą į sektorius, kurie labiau orientuoti į eksportą, bei siekiant rasti tvarių sprendimų vidutiniu laikotarpiu energijos, švietimo ir sveikatos apsaugos srityse. Tik išlaikius ambicingą finansinę poziciją, pavyks atitikti Maastrichto kriterijus ir prisijungti prie euro zonos per realų laiko tarpą.

2.4 Sėkminga perėjimo patirtis ir iššūkiai

Šioje atskiriems sektoriams skirtoje analizėje aptariami likę pereinamojo laikotarpio iššūkiai ir pabrėžiamos kelios prioritetinės sritys.

Energijos ir infrastruktūros sektoriai

Energija: *energijos tiekimas ir saugumas, taip pat energijos naudojimo efektyvumas yra neatidėliotini prioritetai.*

2002 m. išskaidžius „Lietuvos energiją“, liko elektros sektoriaus iššūkiai susiję su energijos gamyba ir paskirstymu. Pirmuoju klausimu Lietuva uždarė 1-ąjį Ignalinos bloką 2004 m. pabaigoje, kaip numatyta stojimo į ES metu, ir įsipareigojo uždaryti 2-ąjį bloką iki 2009 m. pabaigos. Ignalinoje pagaminama apie 70 proc. Lietuvai reikalingos elektros energijos. Uždarius atominę jėgainę, Lietuva taps elektros energijos importuotoja daugiausia iš Rusijos, nuo kurios šalis ir taip jau priklauso dėl gamtinių dujų tiekimo. Šiai priklausomybei sumažinti šiuo metu 1800-MW pajėgumo Lietuvos Elektrinė yra modernizuojama, o 1000 MW elektros jungtis su Lenkija turėtų pradėti veikti nuo 2015 m. 2009 m. balandžio mėn. Baltijos šalių vyriausybės susitarė iki 2013m. įkurti bendrą elektros rinką bei nutiesti Švediją ir Lietuvą jungiančią elektros jungtį. Taip pat susitarta imtis atitinkamų veiksmų, kad nauja atominė elektrinė Lietuvoje būtų pastatyta iki 2018m. Nesant naujų energijos šaltinių, elektros kainos galėtų smarkiai didėti (iki 100 proc. pagal kai kuriuos skaičiavimus), o tai turėtų reikšmingą poveikį infliacijai ir ekonomikos augimui. Pasiiekta pažanga reguliuojant elektros tarifus, kad šie atspindėtų ilgalaikes ribines išlaidas. Šiuo metu atveriamos rinkos pagal naują Elektros įstatymą ir ES derybose prisiimtus įsipareigojimus.

2008 m. pradžioje imtasi papildomų priemonių pirmaujančiai bendrovei energetikos sektoriuje įsteigti. Buvo sujungtos valstybei priklausančios dalys „Lietuvos energija“ (kuri tvarkė elektros perdavimą, prekybą ir tiekimo reguliavimą) ir AB „RST“ (Rytų elektros skirstymo bendrovė) bei AB „VST“ (Vakarų elektros skirstymo bendrovė), kurios priklausė privataus kapitalo bendrovei „NDX energija“. Taip buvo sukurta Lietuvos elektros organizacija (LEO LT), kurios 61,7 proc. akcijų priklausė valstybei. LEO LT numatyta kaip investicijų priemonė šalies energetikos projektams vykdyti, pvz., statant naują atominę elektrinę bei elektros jungtis su Lenkija ir Švedija. Nors šiuo metu

padėtis nėra visiškai aiški, LEO LT bus strategiškai svarbi įmonė, todėl nebus galimybės jos privatizuoti. Atsižvelgiant į Europos Komisijos raginimą įgyvendinti energetikos sektoriaus atskyrimą, bus labai svarbu plėtoti konkurenciją ir taikyti rinkos principus, norint užtikrinti ūkinį efektyvumą. Dėl tarpvalstybinės integracijos su kitomis energetikos rinkomis monopoliniais tinklais taip pat galėtų pasinaudoti trečiosios šalys.

Komunalinės paslaugos: *esama daug erdvės privačiam sektoriui dalyvauti teikiant viešąsias paslaugas bei ES finansuojamose projektuose.*

Kaip ir likusioje regiono dalyje, komunalinių paslaugų sektorius Lietuvoje išlieka suskaidytas ir jam būdingi menki administraciniai gebėjimai. Nepaisant didelių investicijų ir darbinių poreikių, komunalinių paslaugų sektoriuje privatus sektorius dalyvauja ribotai (įskaitant vandens ir nuotekų ūkį, miesto transportą bei valstybės transporto infrastruktūros plėtros sritis). Kita vertus, privatus sektorius reikšmingai dalyvauja rajonų centrinio šildymo sektoriuje. Atsižvelgiant į esminį komunalinių paslaugų finansams tenkanti fiskalinį spaudimą, privatus sektorius galėtų daugiau įsitraukti ir viešąsias paslaugas teikti efektyviau. Komunalinių paslaugų infrastruktūra yra decentralizuota ir komercinio pobūdžio.

Finansinis sektorius

Bankininkystės sektorius: *Finansų sektorius apskritai funkcionuoja gerai, nors greitųjų kreditų apimties augimas pastaraisiais metais ir krizė atskleidė sektoriui būdingus didesnius pavojus.*

Nustatyta pagrindinė bankų sektoriaus reguliavimo sistema, tačiau finansinio sektoriaus priežiūros srityje reikalinga geriau koordinuoti už bankus ir bankams nepriskirtinas institucijas atsakingų institucijų darbą. Bankų skaičius išlieka stabilus, o 90 proc. jų turto priklauso užsienio subjektams. Rinkos institucijų ir politikos srityse privatizavimas baigtas, o valstybiniais bankams privačių bankų turtas nepriklauso. Dėl žemų palūkanų ir konkurencingo bankų sektoriaus vidaus kreditų lygis 2007 m. augo 40,6 proc. o vidaus kreditų lygis pasiekė apie 55 proc. BVP. Dėl šios priežasties sektorius susidūrė su padidėjusia rizika. Daugiau nei pusė visų paskolų suteikta užsienio valiuta, daugiausia finansuojant užsienio (Šiaurės šalių) motininiais bankams. Dabartinėje aplinkoje krintant nekilnojamojo turto kainoms, mažėjant gamybos apimtims ir didėjant nedarbui, paskolų portfelio kokybė ir kapitalo pakankamumo rodikliai prastėja. Dėl šios priežasties visų pirma mažesni vietos bankai, neturintys motininų bankų paramos, patirs spaudimą. Pastaraisiais metais Lietuvos bankas ėmėsi daugybės priemonių bankų kapitalo pagrindui sustiprinti, ragino bankus skirti didesnę dėmesį paskolų ir vertės santykiui bei finansinių skolų santykiui, kaupė daugiau informacijos kreditų registre ir viešai pasisakė dėl su būsto rinka susijusių rizikos. Veiksmingas vietos priežiūros institucijų veiklos koordinavimas leido anksti nustatyti kapitalo poreikius ir imtis greitų priemonių bankų sistemai stiprinti. Vyriausybės paramos priemonės motininų bankų kilmės šalyse nenustatė jokių apribojimų šių bankų užsienio pavaldžiosioms įmonėms pasinaudoti jų kapitalu.

Kapitalo rinkos: *nepaisant pažangos, galimybės padidinti nuosavą kapitalą iš išorinių šaltinių išlieka nedidelės kaip ir buvo dar iki krizės pradžios.*

Nors privataus kapitalo fondo sektorius išlieka nedidelis, privatūs investuotojai Šiaurės šalyse vėl domisi privataus kapitalo investicijomis Baltijos šalyse. Kad šis sektorius būtų geriau pastebimas, reikia stiprinti kapitalo fondų veiklą ir pasiūlyti platesnį finansinių priemonių asortimentą.

Įmonių sektorius

Bendroji pramonė: *nors spaudimas darbo rinkai sparčiai mažėja, vis dėlto dar yra reikalingos politikos priemonės darbuotojų įgūdžiams gerinti ir ilgalaikiam konkurencingumui didinti.*

Nors verslo aplinka išlieka viena geriausių regione, o darbo jėgos išlaidos, vertinant absoliučiu lygiu, išlieka nedidelės, palyginti su kitomis Europos Sąjungos šalimis, darbo našumu nepagrįstas darbo užmokesčio didėjimas pagrindinėse pramonės šakose pastaraisiais metais prisidėjo prie reikšmingo spaudimo konkurencingumui bendrąja prasme. Reikalingos politikos priemonės švietimo ir įgūdžių lygiui darbo jėgos srityje gerinti, kartu užtikrinant pakankamą darbo jėgos pasiūlą vidutinės trukmės laikotarpiu. Pagrindiniams klausimams priskiriama privačių įmonių plėtra, buvusių valstybės įmonių restruktūrizavimo pabaiga, visų pirma – mažiau išvystytuose regionuose.

MVĮ

Mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ) yra Lietuvos ūkio pagrindas, pagrindiniai užimtumo ir paslaugų teikimo šaltiniai pirmiausia skurdesnėse šalies vietose. Kredito augimui lėtėjant ir prastėjant finansavimo sąlygoms, svarbu remti SVĮ finansavimo poreikius. Verslo aplinka santykinai palanki verslui. Kaip nurodyta 2009 m. Pasaulio banko ataskaitoje „Doing Business“, verslui pradėti reikalinga atlikti septynis skirtingus veiksmus – tai paprastai trunka 26 dienas ir sudaro 2,7 proc. bendrųjų vidaus pajamų (BVP) vienam gyventojui, t. y. mažiau nei vidutinės išlaidos Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) šalyse (4,9 proc.). Kita vertus, užimtumo reguliavimas išlieka griežtas, o su darbo užmokesčiu nesusijusios darbo jėgos išlaidos yra didesnės nei būdinga regionui ir viršija OECD vidurkį.

2.4 Teisinė aplinka

Lietuva apskritai pasiekė nemažą tarptautinių standartų komercinių įstatymų srityje laikymąsi. Lietuvos kapitalo rinkai skirti įstatymai ir kiti teisės aktai iš esmės atitiko tarptautinius standartus, kaip nurodyta 2007 m. ERPB Vertybinių popierių rinkų teisės aktų įvertinime, nors išlieka galimybė tobulinti vykdymo taisykles ir procedūras (žr. 6 priedą). Įmonių teisės ir valdymo srityje 2008 m. ERPB įmonių valdymo sektoriaus įvertinime taip pat nurodoma, kad apskritai tinkamai laikytasi OECD įmonių valdymo principų, nors išlieka tam tikrų patobulinimų poreikis (įskaitant teisės aktus dėl valdybos narių pareigų). Nors ir reikalingi papildomi tobulinimai valstybės ir privataus sektoriaus partnerystei skatinti, 2003 m. priimtas Koncesijų įstatymas (pasitelkus ERPB techninę paramą) visiškai atitinka tarptautinius standartus ir yra vienas iš geriausiai parengtų įstatymų ERPB veiklos šalyse. Užtikrintų sandorių srityje Lietuvos teisės sistema yra apskritai veiksminga, patogi naudoti (veikia centralizuotas ir kompiuterizuotas kilnojamojo ir nekilnojamojo turto įkeitimo registras su interneto prieiga) ir gerai įgyvendinta, nors ir siūlytini tam tikri patobulinimai, kaip nurodyta 6 priede.

2.5 Aplinkos apsaugos klausimai

Lietuva iki šiol įgyvendino ES *acquis* visose srityse, išskyrus tuos atvejus, kai susitarta dėl pereinamųjų laikotarpių, t. y.:

- miesto nuotekų valymo (iki 2009 m. gruodžio mėn.);
- Tam tikrų stambių kurų deginančių įrenginių integruotos taršos prevencijos ir kontrolės (IPPC) (iki 2015 m.).

Lietuvos tvaraus vystymosi tikslai ir prioritetai pagrįsti nacionalinės tvaraus vystymosi strategijos įgyvendinimu; strategija apima laikotarpį iki 2020 m. ir joje atsižvelgiama į ES šeštąją Europos Bendrijos 2001–2010 m. aplinkos apsaugos veiksmų programą.

3. STRATEGINĖS KRYPTYS

Ši strategija atitinka strateginį 2006–2010 m. planą, suderintą 3-iaja kapitalo išteklių peržiūra, kartu sprendžiant krizės sąlygotus poreikius Lietuvoje ir visame regione; nesvarstant veiklos sustabdymo klausimų.

3.1 Banko prioritetai strategijos laikotarpiu

Dabartinėmis aplinkybėmis, kai ūkis traukiasi, o komerciniai bankai skolina mažiau, ERPB parama finansų sektoriui ir gyvybingi nacionalinės svarbos projektai, visų pirma energetikos sektoriuje, yra svarbūs pasiektam perėjimo lygiui išlaikyti. Į tai numatoma atsižvelgti nustatant Banko veiklos prioritetus.

Bankas, norėdamas atsiliiepti į blogėjančią išorinę aplinką ir atsižvelgdamas į likusių pereinamojo pobūdžio Lietuvos laukiančių iššūkių analizę, ketina nedelsdamas reaguoti į išimtinės ūkinės aplinkybes ir daugiausia dėmesio skirti šioms reikšmingiausioms sritims:

- **Stiprinti finansų sektorių ir užtikrinti, kad MVĮ ir įmonių sektoriui būtų garantuota nuolatinė galimybė pasinaudoti kreditais.** Tai geriausia gali būti pasiekta glaudžiai bendradarbiaujant su kitomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis, suteikiant kredito linijas vietos bankams.
- **Glaudžiai bendradarbiaujant su kitomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis, svarstyti investicijų galimybes, kurios leistų padidinti energijos naudojimo efektyvumą, remti elektros jungtis ir pasirinktus naujus gamybos projektus.** Tai padidins konkurencingumą, sumažinus didelius Lietuvos ūkio energijos poreikius ir prisidės prie energetinio saugumo augimo.
- **Atsižvelgiant į mažesnes galimybes gauti skolų finansavimą, remti vietos įmones, kurių didžiąją dalį sudaro MVĮ, investuojant į jų nuosavą kapitalą.** Galima investuoti į nuosavo ir (ar) papildomo kapitalo fondus.

3.2 Iššūkiai pagal sektorius ir Banko tikslai

Bankas ketina ir toliau daugiausia dėmesio skirti įmonių konkurencingumui gerinti ir energijos šaltiniams Lietuvoje diversifikuoti. Atskirų iššūkių ir tikslų galima siekti sumažinus kredito krizės pasekmes ir komercinių bankų rinkai vėl ėmus veikti įprastai.

3.2.1 Finansų sektorius

Atsakas į krizę (pereinamieji tikslai)

Finansinio tarpininkavimo Lietuvoje lygis išlieka žemas, visų pirma MVĮ sektoriuje. Trūksta nuosavo ir papildomo kapitalo ūkio augimui remti.

Veiklos prioritetai

Atsako į krizę priemonės:

- Neatidėliotinu atsaku į krizę pirmiausia siekiama suteikti ilgalaikį kapitalą ir (ar) nuosavą kapitalą pasirinktiems bankams, kad šie daugiau skolintų įmonių sektoriui, visų pirma MVĮ.

Kiti prioritetai:

- Atrankos būdu skirti kapitalo naujiems nuosavo ar papildomo kapitalo fondams, kurie savo veiklą pirmiausia sieja su MVĮ.

3.2.2 Įmonių sektorius

Atsakas į krizę (pereinamieji tikslai)

Viešojo administravimo ir teismų sistemos tobulinimai išlieka pagrindiniai įmonių sektoriui klausimai – korupcija vis dar įtakoja verslo aplinką. Būtina padidinti įmonių aktyvumą įtraukiant kapitalo fondus, įskaitant platesnį finansinių priemonių asortimentą. Svarbu plėsti privačias įmones, visų pirma mažiau išsivysčiusiuose regionuose. Reikalinga nuosekli vyriausybės strategija, numatanti investicijas į švietimą, mokslą ir technologijas, norint nustatyti ir vystyti pagrindinius Lietuvos gebėjimus ateityje.

Veiklos prioritetai

Atsako į krizę priemonės:

- Remti reikalingas priemones konkurencingumui ir augimui didinti pasirinktais atvejais, nesant galimybių gauti komercinį finansavimą ar šiam esant nepakankamam.

Kiti prioritetai:

- Suteikti ilgalaikes paskolas ir kapitalą įmonėms, siekiant paremti jų augimą, investicijas į aplinkos apsaugą ir (ar) tarpvalstybines investicijas, taip pat pagelbėti įmonėms, kurias reikia restruktūrizuoti ar paremti įmonių valdymo klausimais.

3.2.3 Infrastruktūra ir energija

Atsakas į krizę (pereinamieji tikslai)

Privatus sektorius ribotai dalyvauja komunalinių paslaugų sektoriuose, visų pirma tokiuose, kaip vandens ir nuotekų valymo ūkis, miesto transporto ir valstybės transporto infrastruktūra. Kyla reikšmingų nebūtinų veiklos išlaidų dėl šilumos energijos nuostolių savivaldos institucijoms priklausančiuose centrinio šildymo tinkluose, pastatuose ir privatizuotose pramonės įmonėse. Šiuo metu vienos iš dviejų elektros paskirstymo bendrovių privatizavimas sustabdytas. IAE uždarymas yra pagrindinis iššūkis; uždarius elektrinę, Lietuva, norėdama patenkinti daugelį energijos gamybos poreikių, priklausys nuo iš Rusijos importuojamų gamtinių išteklių.

Veiklos prioritetai

Atsako į krizę priemonės:

- Prisidėti prie energetikos saugumo remiant nacionalinės svarbos energetikos investicijas, įskaitant atsinaujinančią energiją ir elektros jungtis glaudžiai bendradarbiaujant su kitomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis bei komerciniais bankais.
- Remti energijos panaudojimo efektyvumo investicijas teikiant ilgalaikį kapitalą komerciniams bankams, bendradarbiaujant su valstybės institucijomis ir kitomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis.
- Remti komercinių bankų skolinimą su ES bendrai finansuojamiems projektams.

Kiti prioritetai:

- Remti alternatyvių energijos šaltinių kūrimą pirmiausia atsinaujinančios energijos srityje.
- Esant reikalui, skatinti privataus sektoriaus dalyvavimą finansuojant stambią energetikos ir transporto infrastruktūrą bei komunalinių paslaugų infrastruktūrą. Esant galimybei, šiems projektams numatoma panaudoti ES finansavimą.

3.3 Iššūkiai portfelio valdymo srityje

Bankas sieks nustatyti savo išsipareigojimų portfelio valdymą taip, kad jo kokybė gerėtų ir užtikrinti, kad Vilniaus atstovybės darbuotojai projektų įgyvendinimą kontroliuotų aktyviai ir kokybiškai.

4. ES, KITŲ TARPTAUTINIŲ FINANSINIŲ INSTITUCIJŲ VEIKLA IR BENDRADARBIAVIMAS SU ERPB

- **Europos Sąjunga (ES):** 2007–2013 m. Lietuva iš struktūrinių fondų gavo daugiau kaip 6,7 mlrd. eurų; šias lėšas numatoma skirti šioms programoms: ekonomikos

augimo (45,7 proc.), žmogiškųjų išteklių plėtojimo (13,8 proc.), sanglaudos skatinimo (39,8 proc.) ir techninės paramos (1,4 proc.).

- **Europos investicijų bankas (EIB):** nuo 2006 m. EIB Lietuvai skyrė 1 256 mln. eurų finansavimą. Finansuotoms investicijoms priskiriama 43 mln. eurų Lietuvos geležinkeliams naujiems lokomotyvams įsigyti, 5 mln. eurų „Swedbank“ (Lietuva) ir 20 mln. eurų SEB Vilniaus bankui (skirta įmonėms skolinti), 10 mln. eurų pagal globalią paskolą „Nordea“ ir 15 mln. eurų taip pat pagal pasaulinę paskolą „DnB Nord“ bankui. 2009 m. pradžioje pasirašyta programa dėl 1 132 mln. eurų, skirtų bendram finansavimui su ES fondais.
- **Tarptautinis valiutos fondas (TVF):** 1992 m. gegužės mėn. Lietuva įstojo į TVF. Paskutinė rezervinė sąlyga sėkmingai įvykdyta 2003 m. kovo mėn., atitikus visus veiklos rezultatams taikomus kriterijus. Nuo 2005 m. vasario mėn. Lietuva neturėjo finansinių įsipareigojimų TVF. Konsultacijos pagal IV straipsnį rengiamos pagal įprastinį 12 mėnesių ciklą. Paskutinis darbuotojų vizitas baigėsi 2009 m. birželio mėn.
- **Pasaulio bankas (WB):** Lietuvai 1992 m. įstojus į Pasaulio banką ir gavus jo paramą, vyriausybei pavyko įgyvendinti struktūrines reformas ir užtikrinti pajėgumus sektorių ir vietos lygiu, suteikti geresnes galimybes MVĮ gauti finansavimą bei susidoroti su užduotimi – išvalyti Baltijos jūrą. Iki šiol Pasaulio bankas iš viso skyrė 490,8 mln. JAV dolerių 17 skirtingų veiklos rūšių. Bankas, atsižvelgdamas į skirtingus tikslus ir sektorių prioritetus, atsisakė bendradarbiauti su Pasaulio banku Lietuvoje vykdant konkrečius projektus. 2006 m. rugsėjo mėn. Lietuva atsisakė Pasaulio banko skolininko statuso.
- **Tarptautinė finansų korporacija (IFV):** Lietuvai 1993 m. įstojus į IFC, pastaroji savo sąskaita investavo 66 mln. JAV dolerių į penkis projektus maisto apdorojimo, tekstilės, finansų, statybos medžiagų ir elektronikos pramonės srityse. Be to, IFC įvykdė daugelį rėmėjų finansuojamų techninės paramos projektų, skirtų investiciniam klimatui gerinti, mažoms ir vidutinėms įmonėms plėtoti bei padėti išperkamosios nuomos sektoriaus ir privatizavimo srityje. Lietuvai įstojus į ES, IFC vaidmuo šalyje pasikeitė ir daugiausia dėmesio pradėta skirti regionams, sektoriams ir projektams, kuriuose privataus finansavimo galimybės išlieka ribotos, pirmiausia renkantis socialiniu ir aplinkos apsaugos požiūriu jautrius sektorius. Bankas drauge su IFC investavo į Lietuvos tekstilės įmonę „Drobė“.
- **Šiaurės investicijų bankas (NIB):** 2005 m. sausio mėn. Lietuva tapo NIB nare. NIB aktyviai veikė Lietuvoje ir anksčiau per Baltijos investicijų programą. Nuo 2006 m. NIB Lietuvoje finansavo keturis projektus: 5,5 mln. eurų paskolos programą su Šiaulių banku, skirtą paskoloms MVĮ teikti; 15 mln. eurų paskolą AB „Rytų skirstomiesiems tinklams“, skirtą investicijoms į bendrovės elektros paskirstymo tinklą finansuoti; 10,3 mln. eurų paskolą UAB „Vilniaus vandenims“ dumblo valymo įrenginių statybai finansuoti ir 20 mln. eurų paskolą Vilniaus miestui, skirtą keliams tiesti ir miesto visuomeninio transporto stovėjimo aikštelėms atnaujinti.

- **„Kreditanstalt für Wiederaufbau“ (KfW):** KfW skyrė finansavimą privačių įmonių sektoriui, pasitelkiant SVĮ vystymą, remti. Be to, KfW finansavo projektus, skirtus energijos naudojimo efektyvumui didinti, statiniams atnaujinti, taip pat prisidėjo prie 90 mln. eurų projekto, skirto PET gamyklos Klaipėdoje plėtrai. Nuo 2006 m. KfW Lietuvai naujų investicijų neskyrė. Bankas nėra bendradarbiavęs su KfW vykdant konkrečius projektus Lietuvoje.
- **Europos Tarybos vystymo bankas (CEB):** 1996 m. sausio mėn. Lietuva tapo CEB nare. 2008 m. CEB skyrė paskolą SEB bankui, iš viso 100 mln. eurų, investicijoms į socialinį sektorių Baltijos šalyse finansuoti, pasitelkiant SEB pavaldžiąsias įmones (Lietuvoje – SEB Vilniaus banką). 2007 m. CEB pritarė 10 mln. eurų projektui su Šiaulių banku, kad būtų sukurtos ar išlaikytos MVĮ darbo vietos visoje Lietuvoje. 2009 m. CEB skyrė 130 mln. eurų paskolą Lietuvos socialinės infrastruktūros plėtrai finansuoti.

1 PRIEDAS: FINANSUOTI PROJEKTAI ATITINKAMAI METAIS

2009 m. balandžio 31 d. – milijonais eurų

Metai	Projekto pavadinimas	Investicijos geografinė kryptis pagal šalį ar regioną	Bendra projekto vertė	ERPB finansuojama dalis	Paskola	Nuosavas kapitalas
	Lietuvos energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų projektas	Tiesioginė	33,0	33,0	33,0	0,0
1992	1		33,0	33,0	33,0	0,0
	Investicija į Lietuvos vystymo banko kapitalą	Tiesioginė	5,0	0,9	0,0	0,9
	Transporto projektas	Tiesioginė	39,4	16,0	16,0	0,0
	Pirmasis NIS regioninis fondas	Regioninė	0,6	0,3	0,0	0,3
	„Telecom Development International“	Tiesioginė	50,2	21,2	21,2	0,0
1994	4		95,2	38,4	37,2	1,2
	Rytų Europos maisto fondas	Regioninė	4,8	1,0	0,0	1,0
	„Paroc silikatas“	Tiesioginė	19,6	5,4	5,4	0,0
	Vilniaus bankas (kredito linija)	Tiesioginė	7,9	6,9	6,9	0,0
	Baltijos investicijų fondas	Regioninė	5,8	1,6	0,0	1,6
	Kauno vandenių ir aplinkos apsaugos projektas	Tiesioginė	79,3	12,7	12,7	0,0
	Vilniaus bankas (kredito linijos)	Tiesioginė	6,4	6,4	6,4	0,0
	Vilniaus bankas (investicija į nuosavą kapitalą)	Tiesioginė	2,5	2,5	0,0	2,5
1995	7		126,3	36,5	31,4	5,1
	„Sampo“ bankas (buvęs LVB) (kredito linija)	Tiesioginė	8,0	2,8	2,8	0,0
	„Via Baltica“ ir Lietuvos kelių projektas	Tiesioginė	102,2	19,7	19,7	0,0
	Naujosios Europos draudimo įmonės	Regioninė	1,5	0,1	0,0	0,1
	Lietuvos vystymo banko kapitalo didinimas	Tiesioginė	5,8	0,7	0,0	0,7
1996	4		117,5	23,2	22,4	0,8
	TO fondas – medienos grupės gamyba	Tiesioginė	0,3	0,3	0,0	0,3
	PPF – Baltic – „Vilkma“	Tiesioginė	0,7	0,7	0,0	0,7
	„Baring Communications Equity“	Regioninė	1,9	0,4	0,0	0,4
	Baltijos smulkiąjo kapitalo fondas	Regioninė	4,2	1,9	0,0	1,9
1997	4		7,2	3,4	0,0	3,4
	„Innova/98 LP“	Regioninė	2,0	0,4	0,0	0,4
	PPF – Baltic – „Trinyčiai“	Tiesioginė	0,9	0,9	0,0	0,9
	PPF – Baltic – „Utenos trikotažas“	Tiesioginė	3,9	3,9	0,0	3,9
	Vilniaus bankas (subordinuota paskola)	Tiesioginė	9,2	9,2	9,2	0,0
	„Nord/LB Lietuva“ (buvęs LŽŪB) (subordinuota paskola)	Tiesioginė	13,6	11,0	11,0	0,0
	Vilniaus bankas (subordinuota paskola)	Tiesioginė	10,2	10,2	10,2	0,0
	PPF – Baltic – „Kauno pieno centras“	Tiesioginė	8,1	8,1	0,0	8,1
	„Dalkia“ – „Litesko“	Tiesioginė	12,8	4,4	3,5	1,0
1998	8		60,7	48,1	33,9	14,2
	„Rokiškio sūris“	Tiesioginė	10,0	8,7	0,0	8,7
	Vilniaus bankas	Tiesioginė	75,0	25,0	25,0	0,0
	„Carlsberg MPF“ – „Švyturys“	Tiesioginė	41,5	9,5	0,0	9,5
	„Nord/LB Lietuva“ (buvęs LŽŪB) (sindikuota paskola)	Tiesioginė	12,7	4,2	4,2	0,0
	„Emerging Europe Capital Investors LDC“	Regioninė	8,3	2,2	0,0	2,2
	„Drobė“	Tiesioginė	23,7	8,1	7,0	1,1
1999	6		171,2	57,8	36,3	21,5
	LVB / LŽŪB akcijų mainai	Tiesioginė	4,8	1,6	0,0	1,6
	TO fondas – „Lietuvos draudimas“ (investicija į nuosavą	Tiesioginė	8,4	8,4	0,0	8,4

Metai	Projekto pavadinimas	Investicijos geografinė kryptis pagal šalį ar regioną	Bendra projekto vertė	ERPB finansuojama dalis	Paskola	Nuosavas kapitalas
	kapitalą)					
	„Lietuvos telekomas“ IPO	Tiesioginė	146,3	51,8	0,0	51,8
	PPF – Baltic – „Sonex“	Tiesioginė	3,5	3,0	0,0	3,0
	PPF – Baltic – „Alna“	Tiesioginė	1,6	1,5	0,0	1,5
	Baltijos investicijų fondas III	Regioninė	18,0	3,3	0,0	3,3
	„TBIH Financial Services Group N.V.“ (paskola ir investicija į nuosavą kapitalą)	Regioninė	1,3	0,8	0,1	0,6
	ES / ERPB I etapas – Ext. – Šiaulių bankas	Tiesioginė	5,0	5,0	5,0	0,0
2000	8		189,0	75,3	5,1	70,2
	„DVI, Inc.“ (paskola)	Regioninė	1,1	0,3	0,3	0,0
	Kauno vandenių ir aplinkos apsaugos projektas – II etapas	Tiesioginė	73,6	14,7	14,7	0,0
	Lietuvos licencijuotų grūdų sandėlių kredito linija – Šiaulių bankas	Tiesioginė	1,6	1,6	1,6	0,0
	„Lietuvos draudimas“	Tiesioginė	16,0	5,3	0,0	5,3
	ES / ERPB I etapas – Baltijos MVĮ fondas	Regioninė	5,7	1,0	0,0	1,0
	„Lietuvos geležinkeliai“ (LG) IX koridoriaus projektas	Tiesioginė	94,4	45,8	45,8	0,0
2001	6		192,3	68,7	62,4	6,4
	„Askembla“ augimo fondas	Regioninė	17,5	6,0	0,0	6,0
	Heitman Vidurio Europos turto partnerių fondas II	Regioninė	3,8	1,1	0,0	1,1
	„Danfoss“ finansinė paslauga pramoniniams energetikos projektams	Regioninė	0,3	0,1	0,1	0,0
2002	3		21,6	7,2	0,1	7,1
	Vilniaus miesto savivaldybės infrastruktūros projektas	Tiesioginė	8,5	7,0	7,0	0,0
	ES / ERPB 4 pratęsimas – „Hansa capital“	Regioninė	9,9	5,0	5,0	0,0
	„Dalkia Litesko“ II	Tiesioginė	3,8	3,8	0,0	3,8
2003	3		22,2	15,8	12,0	3,8
	„VP Market“	Tiesioginė	35,0	35,0	35,0	0,0
	Lenkijos įmonių fondas V	Regioninė	0,9	0,9	0,0	0,9
	„Kauno autobusai“	Tiesioginė	10,0	10,0	10,0	0,0
	„Nord LB Lietuva“	Tiesioginė	3,3	3,3	3,3	0,0
	Europolis II	Regioninė	9,0	2,3	1,7	0,6
2004	5		58,2	51,5	50,0	1,5
	Šiaulių bankas (investicija į nuosavą kapitalą)	Tiesioginė	5,9	5,9	0,0	5,9
	Kylančios Europos konvergencijos fondas II	Regioninė	3,6	3,6	0,0	3,6
	Šiaulių bankas (kredito linija)	Tiesioginė	12,0	5,0	5,0	0,0
	Minsko mažmeninės prekybos tinklas	Regioninė	12,5	5,4	5,4	0,0
2005	4		34,0	19,9	10,4	9,5
	Kauno troleibusų modernizavimo projektas	Tiesioginis	15,0	10,0	10,0	0,0
	Šiaulių bankas (nuosavas kapitalas) – kapitalo padidėjimas	Tiesioginis	1,5	1,5	0,0	1,5
	Šiaulių bankas (antroji sindikuota paskola)	Tiesioginis	12,0	4,0	4,0	0,0
2006	3		31,5	15,5	14,0	1,5
	Projektas „Bella“	Regioninė	243,5	5,0	0,0	5,0
	„Clean Globe International“ apsauga nuo naftos išsiliejimo	Regioninė	25,1	7,3	7,3	0,0
	„Clean Globe“ investicijos į naftos išsiliejimą (investicija į nuosavą kapitalą)	Regioninė	0,7	0,7	0,0	0,7
	„E ENERGIJA“ CENTRALIZUOTO ŠILDYMO PROJEKTAS	Regioninė	1,7	1,7	0,0	1,7
	„Royalton Partners“ II	Regioninė	2,5	2,5	0,0	2,5
	„EnerCap“ atsinaujančios energijos finansavimo priemonė	Regioninė	5,0	2,5	0,0	2,5
	„Baltcap“ privataus kapitalo fondas	Regioninė	6,0	6,0	0,0	6,0

Metai	Projekto pavadinimas	Investicijos geografinė kryptis pagal šalį ar regioną	Bendra projekto vertė	ERPB finansuojama dalis	Paskola	Nuosavas kapitalas
	„E Energija“ centralizuoto šildymo projektas	Tiesioginė	7,5	7,5	7,5	0,0
2007	8		292,0	33,2	14,8	18,7
IŠ VISO	74		1 451,9	527,5	366,0	164,9

2 PRIEDAS: BENDRA ĮSIPAREIGOJIMŲ DALIS PAGAL ŪKIO SEKTORIUS

2009 m. balandžio 31 d. – milijonais eurų

Sektorius	ERPB finansuojama dalis	Paskola	Nuosava s kapitalas	Privataus sektoriaus dalis	Valstybės dalis	Portfelio santykis *	Įsipareigojimų dalis proc.	Bendra projekto vertė
Įmonės								
Žemės ūkis	33	14	19	33	0	100 %	7 %	66
Bendroji pramonė	11	9	1	11	0	100 %	2 %	34
Nekilnojamas turtas ir turizmas	3	2	2	3	0	100 %	1 %	12
Telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	76	19	57	76	0	100 %	16 %	428
Iš viso įmonių	123	44	79	123	0	100 %	25 %	540
Energija								
Gamtiniai ištekliai	8	7	1	8	0	100 %	2 %	26
Elektra ir energija	34	32	3	3	32	7 %	7 %	42
Iš viso energijos	42	39	3	11	32	25 %	9 %	68
Finansinės institucijos								
Nuosavas bankų kapitalas	18	0	18	18	0	100 %	4 %	41
Bankų paskolos	98	98	0	98	0	100 %	20 %	187
Kapitalo fondai	41	0	41	41	0	100 %	8 %	94
Nebankinės finansinės institucijos	11	5	6	11	0	100 %	2 %	28
Iš viso finansinės institucijos	169	104	65	169	0	100 %	35 %	350
Infrastruktūra								
Komunalinės paslaugos ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	75	69	6	17	58	23 %	16 %	235
Transportas	76	76	0	0	76	0 %	16 %	218
Iš viso infrastruktūra	151	145	6	17	134	11 %	31 %	452
IŠ VISO LIETUVOJE	485	331	154	319	165	66 %	100 %	1,410

Tiesioginiai	416	317	99	250	165
Regioniniai	69	14	54	69	0

Nesavarankiški	347	193	154	300	47
Savarankiški	138	138	0	19	119

PRIVATŪS	319	165	154	319	0
VALSTYBINIAI	165	165	0	0	165

PASKOLOS	322	322	0	157	165
INVESTICIJOS Į NUOSAVĄ	154	0	154	154	0

KAPITALA					
GARANTIJOS	8	8	0	8	0

3 PRIEDAS: PAGRINDINIAI ŪKIO RODIKLIAI

Lietuva	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m. <i>Preliminariai</i>	2009 m. <i>Prognozė</i>
Našumas ir išlaidos	<i>(Tikrųjų sąlygų pokytis procentine išraiška)</i>						
BVP	10,2	7,4	7,8	7,8	8,9	3,0	-18,0
Privatus vartojimas	10,4	11,9	12,2	10,6	12,4	4,7	netaikoma
Valstybės vartojimas	4,1	8,2	3,5	3,7	3,3	4,3	netaikoma
Bendras fiksuotas kapitalo formavimas	13,7	15,7	11,2	19,4	20,8	-6,1	netaikoma
Prekių ir paslaugų eksportas	6,9	4,4	17,7	12,0	4,3	11,3	netaikoma
Prekių ir paslaugų importas	10,4	14,9	16,4	13,7	11,6	10,0	netaikoma
Bendras pramonės našumas	17,2	9,9	7,7	10,6	9,8	1,5	netaikoma
Bendras žemės ūkio našumas	7,4	-0,5	2,0	-10,0	13,2	1,5	netaikoma
Užimtumas¹	<i>(Pokytis procentine išraiška)</i>						
Darbo jėga (metams pasibaigus)	0,7	-1,3	-0,9	-1,2	0,9	0,7	netaikoma
Užimtumas (metams pasibaigus)	2,3	-0,1	2,6	1,7	2,3	-0,9	netaikoma
	<i>(Darbo jėgos procentais)</i>						
Nedarbas (metams pasibaigus)	12,4	11,4	8,3	5,6	4,3	5,8	netaikoma
Kainos ir darbo užmokestis	<i>(Pokytis procentine išraiška)</i>						
Vartotojų kainos (metinis vidurkis)	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,7	11,1	4,1
Vartotojų kainos (metams pasibaigus)	-1,3	2,9	3,0	4,5	8,1	8,5	0,0
Gamintojo kainos (metinis vidurkis)	-0,4	6,1	11,4	7,6	7,0	18,4	netaikoma
Gamintojo kainos (metams pasibaigus)	-0,2	6,8	13,5	2,8	19,4	-6,8	netaikoma
Bendros vidutinės ūkio mėnesinės pajamos (metinis vidurkis)	5,8	7,2	11,0	17,2	20,5	19,4	netaikoma
Valstybės valdžios sektorius	<i>(BVP procentais)</i>						
Bendras valstybės valdžios balansas	-1,3	-1,5	-0,5	-0,4	-1,0	-3,2	-9,0
Bendros valstybės valdžios išlaidos ²	33,2	33,3	33,3	33,6	34,9	37,2	netaikoma
Bendra valstybės valdžios skola	21,1	19,4	18,4	18,0	17,0	15,6	netaikoma
Pinigų sektorius	<i>(Pokytis procentine išraiška)</i>						
Pinigų pasiūla (M2, metams pasibaigus)	18,2	24,1	35,5	21,5	21,4	-0,4	netaikoma
Vidaus kreditas (metams pasibaigus)	37,8	32,0	56,1	34,9	40,6	17,4	netaikoma
	<i>(BVP procentais)</i>						
Pinigų pasiūla (M2, metams pasibaigus)	30,8	34,7	40,9	43,3	44,3	38,8	netaikoma
Palūkanos ir valiutų kursai	<i>(Procentais per metus, metams pasibaigus)</i>						
Tarpbankinė palūkanų norma	4,3	3,0	3,3	4,5	5,0	3,0	netaikoma
Iždo obligacijų palūkanų norma (išperkant po 3 mėnesių)	2,6	2,2	2,4	2,9	4,2	4,0	netaikoma
Indėlių dydis	1,3	1,2	2,4	3,0	5,4	7,6	netaikoma
Skolinimo dydis	5,8	5,7	5,3	5,1	6,9	8,4	netaikoma
	<i>(Litų už JAV dolerį)</i>						
Valiutų kursas (metams pasibaigus)	2,7	2,5	2,8	2,6	2,3	2,5	netaikoma
Valiutų kursas (metinis vidurkis)	3,1	2,8	2,7	2,8	2,5	2,4	netaikoma
Išorės sektorius	<i>(Milijonais JAV dolerių)</i>						
Einamoji sąskaita	-1.278,5	-1.724,4	-1.831,4	-3.218,4	-5.692,3	-5.628,7	330,0
Prekybos balansas	-1.704,3	-2.382,3	-2.916,3	-4.209,6	-5.873,7	-5.568,1	-530,0
Prekių eksportas	7.658,2	9.305,3	11.775,8	14.151,8	17.161,6	23.736,9	16.170,0
Prekių importas	9.362,5	11.687,6	14.692,0	18.361,4	23.035,3	29.304,9	16.700,0
Tiesioginės grynosios užsienio investicijos	142,0	510,4	689,0	1.550,7	1.408,6	1.459,4	980,0
Bendros atsargos, išskyrus auksą (metams pasibaigus)	3.485,4	3.519,0	3.919,5	5.672,3	7.593,2	6.265,9	netaikoma
Išorinė skola ³	8.337,8	10.471,6	12.560,3	18.957,1	30.097,4	32.468,5	netaikoma
	<i>(Prekių ir paslaugų importo mėnesiais)</i>						
Bendros atsargos, išskyrus auksą (metams pasibaigus)	3,9	3,2	2,8	3,3	3,4	2,2	netaikoma
	<i>(Prekių ir paslaugų eksporto procentais)</i>						
Finansinės skolos	16,6	14,9	16,6	16,9	17,5	na	netaikoma
Memorandumo straipsniai	<i>(Nurodyto nominalo)</i>						
Gyventojų skaičius (metams pasibaigus, milijonais)	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	netaikoma
BVP (milijonais litų)	56.959,4	62.697,9	72.060,4	82.792,8	98.138,7	111.498,7	95.177,5
BVP vienam gyventojui (JAV doleriais)	5.391,4	6.564,8	7.731,4	8.861,5	11.524,4	14.073,5	netaikoma
Pramonės dalis BVP (procentais)	29,3	29,9	29,7	29,6	29,4	28,9	netaikoma
Žemės ūkio dalis BVP (procentais)	4,5	4,2	4,4	3,9	4,0	4,0	netaikoma
Einamoji sąskaita / BVP (procentais)	-6,9	-7,6	-6,9	-10,7	-14,6	-11,9	0,9

Išorinė skola - atsargos (milijonais JAV dolerių)	4.852,4	6.952,6	8.640,7	13.284,9	22.504,1	26.202,6	netaikoma
Išorinė skola / BVP (procentais)	44,8	46,4	47,6	63,0	77,4	68,7	netaikoma
Išorinė skola / prekių ir paslaugų eksportas (procentais)	87,4	89,1	84,4	106,6	142,1	113,5	netaikoma

¹ Gyventojų surašymo duomenimis pagrįsti duomenys.

² Bendros valstybės valdžios išlaidos, įskaitant grynąjį skolinimą.

³ Priskiriama nenuolatinių gyventojų valiuta, indėliai ir paskolos užsienio pavaldžiosioms įmonėms.

4 PRIEDAS: STRUKTŪRINIŲ POKYČIŲ RODIKLIAI

Lietuva: struktūrinių ir institucinių pokyčių rodikliai

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Įmonės							
Pajamos iš privatizavimo (suminės, BVP procentais)	12,7	13,3	13,7	16,5	netaikoma	netaikoma	netaikoma
Privataus sektoriaus BVP dalis (procentais)	75	75	75	75	75	75	netaikoma
Privataus sektoriaus užimtumo dalis (procentais)	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma
Budžeto subsidijos ir dabartiniai pervedimai (BVP procentais)	0,3	0,7	0,8	0,8	netaikoma	netaikoma	netaikoma
Pramonės viso užimtumo dalis (procentais)	20,7	20,1	20,1	19,7	19,5	netaikoma	netaikoma
Pramonės darbo našumo pokytis (procentais)	15,5	13,2	5	10,7	8,6	netaikoma	netaikoma
Investicijos / BVP (procentais)	21,9	22,7	23,9	26,3	30,5	27,1	netaikoma
ERPB smulkiojo privatizavimo indeksas	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	netaikoma
ERPB stambiojo privatizavimo indeksas	3,7	3,7	4	4	4	4	netaikoma
ERPB įmonių reformos indeksas	3	3	3	3	3	3	netaikoma
Rinkos ir prekyba							
Administruojamų kainų dalis VKI (procentais)	19,6	17,1	15,4	14,1	13,5	netaikoma	netaikoma
Administruojamų kainų prekių dalis ERPB-15 krepšelyje	1	1	1	1	1	netaikoma	netaikoma
Prekybos su neperėjimo šalimis dalis (procentais)	63,6	58,2	54,2	52,2	52,1	netaikoma	netaikoma
BVP prekybos dalis (procentais)	91,4	93,1	100,3	108,1	103,3	112,2	81,6
Įkainių pajamos (importo procentais) ³	0,5	0,5	0,4	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma
ERPB kainų liberalizavimo indeksas	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	netaikoma
ERPB Forex ir prekybos liberalizavimo indeksas	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	netaikoma
ERPB konkurencijos politikos indeksas	3	3	3,3	3,3	3,3	3,3	netaikoma
Finansų sektorius							
Bankų skaičius (užsienio nuosavybės)	13 (7)	12 (6)	12 (6)	11 (6)	14 (6)	netaikoma	netaikoma
Valstybinių bankų turto dalis (procentais)	0	0	0	0	0	netaikoma	netaikoma
Užsienio bankų turto dalis (procentais)	95,6	90,8	91,7	91,8	91,7	netaikoma	netaikoma
Vėluojamos gražinti paskolos (visų paskolų procentais)	2,6	2,4	0,7	1	1,1	netaikoma	netaikoma
Vidaus kreditas privačiam sektoriui (BVP procentais)	22,8	28,8	40,9	50,1	60,3	netaikoma	netaikoma
Vidaus kreditas namų ūkiams (BVP procentais)	4,2	7,1	12	17,9	24,4	netaikoma	netaikoma
Iš jo būsto paskolos (BVP procentais)	3,4	5,5	9	12,6	17,2	netaikoma	netaikoma
Kapitalo rinkos kapitalizavimas (BVP procentais)	16,9	26,1	31,4	32,3	24,3	netaikoma	netaikoma
Prekybos kapitalu dydis (rinkos kapitalizavimo procentais)	17,5	8,2	10,1	22,8	10,1	netaikoma	netaikoma
Euroobligacijų emisija (BVP procentais)	0,1	5	3	4,2	3,9	netaikoma	netaikoma
ERPB bankų sektoriaus reformos indeksas	3,3	3,3	3,7	3,7	3,7	3,7	netaikoma
ERPB nebanko finansinių institucijų reformos indeksas	3	3	3	3	3,3	3,3	netaikoma
Infrastruktūra							
Fiksuoto ryšio (<i>mobile</i>) skverbtis (100 gyventojų)	23,9 (62,8)	23,8 (88,5)	23,4 (127,1)	23,2 (138,1)	23,6 (144,9)	netaikoma	netaikoma
Interneto naudotojai (100 gyventojų)	20,1	22,3	25,8	31,7	39,3	netaikoma	netaikoma
Geležinkelių darbo našumas (1989 m. = 100)	67,8	71	77,1	83	91,1	netaikoma	netaikoma
Gyventojų elektros įkainiai (USc kWh)	9,4	9,7	10,2	9,1	10,9	11,6	netaikoma
Vidutinis elektros surinkimas (procentais)	91	97	99	99	99	netaikoma	netaikoma
BVP energijos panaudojimo vienetai (PPP JAV doleriais kgoe)	4,3	4,7	5,6	netaikoma	netaikoma	netaikoma	netaikoma
ERPB infrastruktūros reformos indeksas	2,7	2,7	2,7	3	3	3	netaikoma
Elektros energija	3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	netaikoma
Geležinkeliai	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,7	netaikoma
Keliai	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	netaikoma
Telekomunikacijos	3,3	3,3	3,3	3,7	3,7	3,7	netaikoma
Vanduo ir nuotekos	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	netaikoma

¹ Nacionalinis saugumas, gynyba ir loterijos yra reguliuojami.

² Nežemės ūkio paskirties žemė perleidžiama be apribojimų. Tačiau įgyti žemės ūkio paskirties žemės nuosavybės teisę pagal Konstituciją draudžiama užsieniečiams ir iš dalies ribojama Lietuvos juridiniams asmenims.

³ Reiškia visus importo mokesčius, išskyrus PVM ir importo rinkliavas.

5 PRIEDAS: POLITINIS IR SOCIALINIS ĮVERTINIMAS

Lietuva ir toliau atitinka Banko steigimo sutarties 1 straipsnyje nurodytas sąlygas.

Politinės aplinkybės

Lietuvoje 1991 m. atkūrus nepriklausomybę, nustatyta daugiapartinė parlamentinė demokratija. Penkerių metų kadencijai renkamas prezidentas yra valstybės vadovas; jis atsako už užsienio ir saugumo politiką. Prezidentas taip pat skiria ministrą pirmininką, kurio kandidatūrai turi pritarti parlamentas. Parlamentas, gavęs prezidento pritarimą, skiria ministrų kabinetą. Vykdomąja valdžia dalijasi prezidentas ir ministras pirmininkas; prezidentas skiria teisėjus, o ministras pirmininkas prižiūri vidaus strategijos formavimą ir parlamento priimtų įstatymų įgyvendinimą. Parlamentą (Seimą) sudaro 141 narys, renkamas ketverių metų kadencijai; 71 narys renkamas vienmandatėse apygardose, o likusieji 70 renkami pagal vietos partijų sąrašus; minimalus partijoms nustatytas skaičius – 5 proc., o koalicijoms – 7 proc. Nepriklausomoje Lietuvoje surengti penkeri prezidento ir penkeri parlamento rinkimai; visi jie, tarptautinės bendrijos teigimu, buvo laisvi ir sąžiningi.

Nuo nepriklausomybės atkūrimo Lietuvos politinei sistemai būdingas didelis susiskaldymas, dažni vyriausybės koalicijų žlugimai ir politinių partijų struktūros, neretai keičiantis jų nariams. Lietuvos politinės partijos paprastai remiasi tvirtomis politikos asmenybėmis, o ne aiškiu ideologiniu ir pragmatiniu pagrindu; parlamento koalicijos dažnai suformuojamos pagal partijų sugebėjimą bendradarbiauti, todėl neretai koalicija sudaroma iš daugybės partijų. Dėl partijų tarpusavio sutarimu pagrįsto metodo veiksmingas ir efektyvus strategijos formavimas dažnai stringa, nors tai ir padeda įtraukti į politinį procesą daugelį partijų.

Nuo 1991 m. Lietuvos rinkėjai pakaitomis paremdavo centro dešinės, centro kairės ir socialdemokratų partijas. Per paskutinius parlamento rinkimus, įvykusius 2008 m. spalio mėn., šis modelis išliko, o socialdemokratai pralaimėjo centro dešinės partijoms, konkrečiai – Tėvynės sąjungai-Lietuvos krikščionims demokratams (TS-LKD). TS-LKD užsitikrino vos mažesnę nei 20 proc. partijos sąrašo balsų daugumą ir 27 vienmandatėse apygardose laimėtas vietas, o iš viso gavo 45 vietas iš 141 vietos parlamente. Socialdemokratai nusileido ir užėmė antrą vietą, jiems teko mažiau kaip 12 proc. balsų pagal partijų sąrašus ir iš viso 25 vietas. Prezidentas Valdas Adamkus pasiūlė Andriui Kubiliui, TS-LKD vadovui, užimti ministro pirmininko postą; tam pritarė Seimas, lapkričio 27 d. A. Kubilius ėmėsi formuoti dešinės pakraipos koaliciją su trimis mažesnėmis partijomis: naujai įsteigta Tautos prisikėlimo partija (TPP), kuriai vadovavo aktorius ir televizijos veikėjas Arūnas Valinskas (pastaroji gavo 16 vietų parlamente), santykinai nauju liberalų judėjimu (LS), įsteigtu 2006 m. (gavo 11 vietų per pirmuosius parlamento rinkimus), ir Liberalų ir centro sąjunga (LCS), kuriai vadovavo žurnalistas, verslininkas ir buvęs Vilniaus meras Artūras Zuokas (gavo 8 parlamento narių mandatus). Taigi koalicijai teko pakankamai didelė 80 vietų Seimo dauguma.

Nors ir turėdama svarią daugumą, koalicija susidūrė su dideliais sunkumais – Lietuvoje vis labiau juntami pasaulinės finansų ir ekonominės krizės padariniai, realus BVP augimas sulėtėjo iki 3 proc. 2008 m. ir prognozuojama, kad ekonomika susitrauks beveik 18 proc. 2009 m. Dėl didėjančio socialinio nepasitenkinimo ir būtinybės politikos priemonėmis neatidėliotinai spręsti makroekonominio ir finansų sektoriaus stabilumui kylančią riziką, įskaitant galimybę mažinti valstybės sektoriaus darbo užmokestį ir valdyti biudžeto deficitą, keturių partijų koalicijoje kilo daug reikšmingų nesutarimų, visų pirma mokesčių, švietimo ir socialinės politikos reformų, kurias parėmė ministras pirmininkas A. Kubilius, klausimais. Du koalicijos partneriai (TPP ir LCS) 2009 m. balandžio mėn. sudarė formalų vieningą parlamentinį bloką ir grasino stabdyti TS-LKD pastangomis rengiamą antikrizinių priemonių paketą.

2009 m. gegužės mėn. beveik 70 proc. visų balsų prezidente išrinkta Dalia Grybauskaitė veikiausiai padės įveikti tam tikrą valdančiosios koalicijos santykiams būdingą įtampą. D. Grybauskaitė jau seniai plačiai gerbiama kaip veikli pareigūnė; taip pat itin gerą reputaciją D. Grybauskaitė pelnė penkerius metus eidama už finansų programavimą ir biudžetą atsakingos Europos Komisijos narės pareigas. Nors D. Grybauskaitė yra politiškai nepriklausomas asmuo, jos kandidatūrą parėmė ministro pirmininko TS-LKD, o jos politinės nuostatos dėl ekonomikos krizės sprendimo būdų, visų pirma dėl būtinybės nustatyti tvirtus fiskalinius apribojimus, daugeliu požiūrių dera su ministro pirmininko A. Kubiliaus nuostatomis. Dėl savo teigiamos reputacijos Lietuvoje ir labai tvirtos tautos paramos per rinkimus D. Grybauskaitė veikiausiai imsis aktyvaus vaidmens toliau nagrinėjant antikrizinę ir ūkio reformos darbotvarkę.

Sąžiningumo aspektai

Korupcija Lietuvoje yra vidutinio dydžio problema. Kaip matyti iš „Transparency International“ korupcijos suvokimo indekso (CPI, korupcijos indekso), 2008 m. Lietuva surinko 4,6 iš 10 balų (10 rodo mažiausią korupcijos lygį). Tai reiškia nežymų padėties blogėjimą – Lietuvai skirta 4,8 balo laikotarpiu nuo 2001 iki 2007 m. Taigi Lietuva pasiekė abejotina pažangą kovos su korupcija srityje (arba bent jos suvokimo srityje) bei faktiškai atsiliko nuo palyginamų šalių CEB regione – dalis šių šalių pasirodė geriau vertinant pagal korupcijos suvokimo indeksą tuo pačiu laikotarpiu. Dėl šios priežasties Lietuva iš 4 vietos tarp pereinamo laikotarpio šalių 2001 m. nukrito į 6 vietą 2007 m. ir 7 vietą 2008 m. Šios išvados korupcijos srityje matyti ir iš Pasaulio banko pasaulio valdymo rodiklių – Lietuva užima šeštą vietą tarp CEB šalių pagal įstatymų viršenybės indeksą ir septintąją pagal korupcijos kontrolės indeksą.

Detalesnė verslo aplinkos ir įmonių veiklos rezultatų tyrimo apklausa (BEEPS), kurią ERPB ir Pasaulio bankas kartu atliko 1999, 2002, 2005 ir 2008 m., rodo mišresnį Lietuvos verslo aplinkos vaizdą. Nors įmonių vadovai nurodė, kad apskritai nuolat mažėja kliūčių veiklai ir jų įmonių augimui daugeliu verslo aplinkos aspektų, tačiau su korupcija susijusių sunkumų kyla verslo licencijavimo, tikrinimo ir administracijos srityse. Šias išvadas patvirtina ir apklausa paremtos nevyriausybinių sektoriaus išvados, visų pirma „Transparency International – Lietuva“, kuri šioje srityje daugelį metų vykdė plačios apimties analitinį darbą. Taip pat tokį suvokimą neabejotinai stiprina daugybė

aukščiausiam politiniame sluoksnyje kylančių skandalų, kurie buvo atskleisti pastaraisiais metais.

Socialinės sąlygos

Gyventojai

Kaip nurodo Statistikos departamentas, 2009 m. pradžioje Lietuvos gyventojų skaičius siekė 3,34 mln. arba 9,1 proc. mažiau nei 1990 m. Gyventojų skaičiaus mažėjimas siejamas su natūraliu mažėjimu (kuris taip pat susijęs su gyvenimo sąlygų blogėjimu XX a. paskutinio dešimtmečio pradžioje) ir išaugusiu emigrantų skaičiumi. Emigracija iš Lietuvos sparčiai padidėjo šaliai įstojus į Europos Sąjungą 2004 m. ir nuo 22 700 gyventojų 2003 m. pasiekė daugiau kaip 48 000 gyventojų 2005 m. Tačiau vėliau šis skaičius sumažėjo ir 2007 m. siekė 26 500 gyventojų. Statistikos departamento duomenimis, šiuo metu apie 400 000 daugiausiai jaunų Lietuvos gyventojų gyvena užsienyje, o dar 300 000 gali emigruoti iki 2030 m. Kita vertus, dėl pasaulio ekonominės krizės veikiausiai grįš daugiau lietuvių emigrantų; šie asmenys kartu atneš vertingos profesinės patirties ir įgūdžių į šalies ekonomiką. Kaip daugelio ES valstybių narių, taip ir Lietuvos gyventojai vis labiau sensta, todėl vyriausybė du kartus padidino pensinį amžių: nuo 2006 m. vyrai į pensiją išeina sulaukę 65, o moterys – 60 metų amžiaus.

Mažumos

Lietuva yra etniniu požiūriu vienodžiausia Baltijos šalis: kaip matyti iš Statistikos departamento skaičiavimų, 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, 2008 m. pradžioje 84,3 proc. gyventojų pagal etninę kilmę buvo lietuviai. Be to, Lietuvoje gyvena dar 115 tautybių atstovai – didžiausią dalį sudaro lenkai (6,2 proc.), rusai (5 proc.), baltarusiai (1,1 proc.) ir ukrainiečiai (0,6 proc.).

Lietuvos teisės sistema mažumų teisių apsaugos srityje yra gerai išvystyta. Pagal 1989 m. Lietuvos pilietybės įstatymą, visi nuolatiniai gyventojai turėjo teisę kreiptis dėl natūralizavimo, nepriklausomai nuo etninės kilmės. Pirmojoje šio dešimtmečio pusėje atliktos daugelio įstatymų (įskaitant baudžiamąjį kodeksą, civilinį kodeksą, darbo kodeksą ir švietimo įstatymą) pataisos norint atitikti ES teisės aktus ir JTO konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo. 2002 m. pradžioje Švietimo ir mokslo ministerija patvirtino naujus nuostatus, kuriais leista naudoti mažumos kalbą kaip pirminę privalomojo švietimo atveju. Valstybei priklauso nemažai lenkų ir rusų kalbos pradinių ir vidurinių mokyklų. 2003 m. Seimo žmogaus teisių komitetas parengė programą kovai su rasizmu, ksenofobija ir homofobija, įgyvendinant vyriausybės nacionalinį veiksmų planą žmogaus teisėms saugoti ir remti. Nepaisant šių valdžios institucijų pastangų, išlieka susirūpinimas dėl elgesio su nedidele romų mažuma.

Skurdas

Dėl tvaraus ūkio augimo, viršijusio septynis proc. per metus laikotarpio nuo 2001–2007 m., ir santykinai nedidelės Lietuvos pajamų nelygybės, skurdo lygis buvo santykinai nedidelis. Kaip rodo Pasaulio banko apklausa pagrįstos prognozės, mažiau kaip 3 proc.

gyventojų pragyvena už mažiau kaip 2,15 JAV dolerių per dieną (skaičiuojant JAV dolerių perkamąją galią pariteto pagrindais), o 20 proc. gyventojų kilo skurdo grėsmė, atsižvelgiant į socialinį mobilumą (kaip nurodo 2007 m. pabaigos Statistikos departamento duomenys). Kita vertus, dėl sunkios ekonominės krizės ir spartaus nedarbo lygio Lietuvoje augimo skurdo lygis aiškiai auga. Itin didelį susirūpinimą kelia skurdas kaimo vietovėse. Skurdo rizikos kategorijai tam tikrose kaimo vietovėse priskiriama net 40 proc. gyventojų, visų pirma dėl to, kad miesto vietovėse disponuojamos pajamos auga sparčiau nei kaimo vietovėse.

Švietimas

Lietuvoje mokslas privalomas nuo šešerių iki 16 metų amžiaus, o daugiau kaip 50 proc. Lietuvos vaikų iki šešerių metų amžiaus lanko ikimokyklinio ugdymo institucijas. Lietuvoje 16 metų amžiaus sulaukę jaunuoliai gali lankyti profesines arba vidurines mokyklas. Profesinis mokslas buvo restruktūrizuotas, norint geriau atitikti darbo rinkos poreikius. Mažiausiai jaunuolių rinkosi vidurinę mokyklą 1993 m., tačiau šis skaičius greitai atsistatė per XX a. Paskutinį dešimtmetį ir 2004 m. siekė daugiau kaip 90 proc.; tai aiškintina iš dalies ir augančiu švietimo kvalifikacijų svarbos darbo rinkoje pripažinimu. Nuo 1996 m. labai sparčiai daugėjo trečiąją švietimo pakopą besirenkančiųjų skaičius ir 2007 m. studentų skaičius viršijo 200 000, nors dėl atitinkamo išlaidų trečiosios pakopos švietimui didinimo (pradedant nuo žemo lygio) darbo užmokestis buvo nedidelis ir tai kėlė susirūpinimą dėl korupcijos paplitimo Lietuvos universitetuose.

Sveikatos apsauga

Sveikatos rodikliai staigiai krito XX a. paskutinio dešimtmečio pradžioje, žlugus Lietuvos ūkiui. Kūdikių mirtingumas aukščiausią lygį – 16,3 mirčių 1 000 gyvų gimusių kūdikių – pasiekė 1992 m. ir vėliau sparčiai krito, kol 2007 m. pasiekė 5,9 mirčių 1 000 gyvų gimusių kūdikių, kaip nurodo Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO) ir Statistikos departamentas. Santykinai vertinant, šis dydis daugiau kaip dvigubai lenkia Švedijoje fiksuotą kūdikių mirtingumą, tačiau atitinka padėtį Lenkijoje ir yra gerokai geresnis nei Latvijoje. Vidutinė gyvenimo trukmė taip pat smarkiai krito XX a. paskutinio dešimtmečio pradžioje, tačiau vėliau padėtis pagerėjo. Vidutinė moterų gyvenimo trukmė, kuri šiuo metu siekia 77,2 metų, artėja prie ES vidurkio, nors vidutinė vyrų gyvenimo trukmė (64,9 metų) išlieka nedidelė ir pastaraisiais metais net sutrumpėjo nuo 66,8 metų 2000 m. Tai pirmiausia sietina su besitęsiančiu dideliu alkoholio vartojimu. Didelis alkoholio vartojimas taip pat turi įtakos užfiksuotam savižudybių lygiui Lietuvoje. Pagal savižudybių skaičių šalis pirmauja pasaulyje jau beveik dešimtmetį. Nors valdžios institucijos įgyvendino politikos sritis, skirtas šalies savižudybių skaičiui mažinti, labiausiai sau pakenkti linkę kaimo vietovėse gyvenantys vyresnio amžiaus vyrai.

Sveikatos sistemos reformos įgyvendintos XX a. paskutinio dešimtmečio viduryje, įskaitant perėjimą nuo itin centralizuotos sovietinio laikotarpio tremtinių priežiūros specialistų sistemos prie didesnio dėmesio pirminei priežiūrai ir bendrosios praktikos gydytojams. Kita vertus, pagal ES standartus bendrosios praktikos gydytojų skaičius išlieka nedidelis. Nacionalinės sveikatos sistemos finansavimas pakeistas 1997 m., įvedus

darbdavių finansuojamą privalomąjį sveikatos draudimą, kuri administruoja valstybinis pacientų fondas, nepriklausomai nuo socialinio draudimo institucijos. Vyriausybė ir toliau siekia gerinti pirminės priežiūros teikimą. Kita vertus, kaip ir aukštojo mokslo atveju, dėl nedidelio darbo užmokesčio sveikatos sektoriuje nemažai kvalifikuotų medicinos darbuotojų emigravo, o daugiausia susirūpinimo visuomenės sveikatos sistemai ir toliau kelia korupcija, nes daugiau kaip 50 proc. pacientų yra patvirtinę, kad kyši duoda kartais, paprastai ar visuomet visuomenės sveikatos sistemoje; tai vienas didžiausių skaičių pereinamojo laikotarpio regione, kaip nurodoma 2006 ERPB ir Pasaulio banko apklausoje „Life in Transition“.

Užimtumas

Nedarbas Lietuvoje aukščiausią lygį pasiekė nepriklausomybės laikotarpiu (17,9 proc.) (pagal TDO metodiką) 2001 m. Vėliau nedarbo lygis nuosekliai mažėjo ir 2004 m. pabaigoje siekė apie 11 proc., o paskui sparčiai nukrito iki vos 4,3 proc. metinio vidurkio 2007 m. Nuo 2008 m. trečiojo ketvirčio nedarbo lygis pradėjo labai smarkiai didėti darbo rinkai pajutus ekonominės krizės pasekmes – jis beveik padvigubėjo (7,9 proc.) 2008 m. ketvirtąjį ketvirtį ir 2009 m. pirmąjį ketvirtį pasiekė 11,9 proc. Žiūrint į ilgalaikę perspektyvą darbo jėgos sudėtis sparčiai artėja prie Europos normų – darbuotojų skaičius paslaugų sektoriuje pamažu augo ir 2008 m. beveik pasiekė 60 proc., o asmenų, dirbančių žemės ūkio ir miškininkystės srityje, skaičius nukrito iki mažiau nei 10 proc.; pramonės sektoriaus padėtis nepasikeitė, čia dirba apie 28 proc. darbuotojų. Profesinės sąjungos Lietuvoje yra santykinai silpnos; jos jungia mažiau nei 200 000 arba 10 proc. visos darbo jėgos. 2003 m. Lietuvos darbo kodekse nustatytos kolektyvinės derybos, kaip pagrindinė priemonė darbo santykiams reguliuoti; jos suteikia darbuotojams teisę būti atstovaujamiems kolektyvinių derybų metu, pasitelkiant profesines sąjungas arba slaptu balsavimu išrinktas darbo tarybas. Kita vertus, vadovai Lietuvoje dažnai nustatydavo darbo užmokestį neatsižvelgdami į profesinės sąjungos nuomonę, išskyrus stambias gamyklas, kuriose veikia gerai organizuotos profesinės sąjungos. Kaip nurodo Tarptautinė profesinių sąjungų konfederacija, darbdaviams nė karto nėra taikytos sankcijos už profesinių sąjungų diskriminavimą.

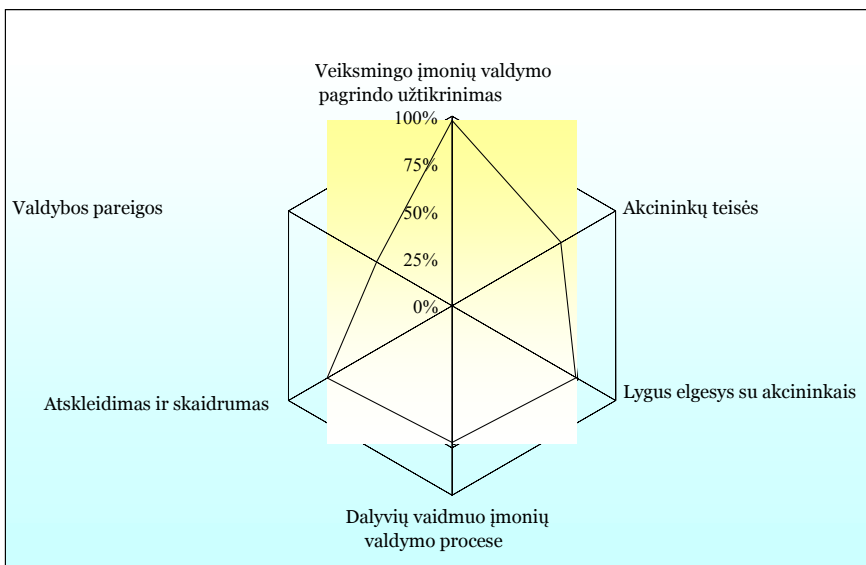
6 PRIEDAS: KOMERCINIAI ĮSTATYMAI LIETUVOJE

ERPB parengė ir nuolat atnaujina daugelį savo veiklos šalių perėjimo teisės srityje įvertinimų, pagrindinį dėmesį skirdamas pasirinktoms sritims, susijusioms su investavimo veikla: kapitalo rinkoms, įmonių teisei ir įmonių valdymui, koncesijoms, nemokumui, užtikrintiems sandoriams ir telekomunikacijoms. Dabartinėmis priemonėmis vertinama tiek pačių įstatymų kokybė (toliau vadinama „apimtimi“), tiek ir faktinis šių įstatymų įgyvendinimas („veiksmingumas“). Su turimais įvertinimų rezultatais galima susipažinti adresu: www.ebrd.com/law. Šiame priede pateikiama Lietuvos rezultatų santrauka su įvertinimus atlikusių banko teisės ekspertų kritinėmis pastabomis.

Įmonių teisė ir įmonių valdymas

Lietuvos įmonių valdymo pagrindą sudaro civilinis kodeksas (2001 m.), Akcinių bendrovių įstatymas (2001 m.), Vertybinių popierių įstatymas (2007 m.) ir Finansinių priemonių rinkų įstatymas (2007 m.). Vilniaus vertybinių popierių birža parengė savanorišką Bendrovių valdymo kodeksą¹, taikomą bendrovėms, kurių akcijos kotiruojamos vertybinių popierių biržoje; kodeksą 2006 m. liepos 26 d. patvirtino Lietuvos vertybinių popierių komisija, o 2006 m. rugpjūčio 21 d. Vilniaus vertybinių popierių biržos valdyba. Bendrovės, kurių akcijomis prekiaujama biržoje, privalo nurodyti kodekso laikymąsi pagal vadinamąją taisyklę „laikytis arba paaiškinti“.

Teisės aktų įmonių valdymo srityje kokybė Lietuvoje (2008 m.)

Pastaba: tolimiausias ašies taškas rodo idealų rezultatą, t. y. atitikimą EBPO įmonių valdymo principams. Kuo tinklas didesnis, tuo labiau šalies įstatymai bendrovių valdymo srityje atitinka šiuos principus.

¹ Su Įmonių valdymo kodeksu, taikomu bendrovėms, kurių akcijos kotiruojamos Vilniaus vertybinių popierių biržoje, galima susipažinti ERPB tinklalapyje: <http://www.ebrd.com/country/sector/law/corpgov/codes/index.htm>

Šaltinis: ERPB bendrovių valdymo sektoriaus vertinimas 2008 m.

2008 m. pradžioje ERPB palygino Lietuvos teisės aktus bendrovių valdymo srityje su atitinkamais tarptautiniais standartais (t. y. OECD įmonių valdymo principus). Rezultatai parodė, kad Lietuvoje šių standartų neblogai laikomasi, kartu paminėta keletas trūkumų (žr. schemą). Skyrium imant, būtina tobulinti teisės aktą dėl valdybos narių pareigų.

2005 m. ERPB atliko apklausą, skirtą bendrovių valdymo veiksmingumui išbandyti (t. y. nustatyti praktinį įstatymo veikimą). Parengtas tyrimas, kuriame nagrinėjami sandoriai su susijusiomis šalimis. Tyrimo metu tirta mažumos akcininkų, siekiančių susipažinti su įmonės informacija, kad suprastų, ar bendrovė iš tiesų sudarė sandorį su susijusia šalimi ir koku būdu galima gauti patirtos žalos atlyginimą, padėtis. Teisės aktų veiksmingumas vertintas pagal šiuos keturis pagrindinius kintamuosius: sudėtingumą, spartą, galimybę vykdyti ir institucinę aplinką. Apklausa parodė, kad Lietuvos teisės aktai yra santykinai veiksmingi, tačiau nustatyta ir daugybė trūkumų. Teisės aktuose nepakankamai reglamentuojami sandoriai su susijusiomis šalimis, todėl procedūros dažnai yra sudėtingos, o įrodyti taip pat sunku. Paprastai procedūros trunka pernelyg ilgai (dažnai ilgiau nei dvejus metus). Apklausoje dėl institucinės aplinkos atskleidžiama, kad reikia tobulinti pagal įstatymą skiriamų auditorių nepriklausomumą ir teismų patirtį.

Koncesijos

Lietuvoje nėra (bent jau aiškiai dokumentais įtvirtinta forma) bendrovės politikos sistemos, skirtos viešojo ir privataus sektoriaus partnerystei (PPP) skatinti. Kita vertus, vyriausybė savo veiksmais koncesijų teisės sistemos reformos klausimu rodo savo siekį skatinti viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę, ir ją pasitelkti infrastruktūros ir paslaugų srityje.

2003 m. Koncesijų įstatymas su pakeitimais (Koncesijų įstatymas) yra labai artimas tarptautiniams šios srities standartams. 2006 m. atlikus teisės sistemos pakeitimus (pakeitus Koncesijų įstatymą, Vietos savivaldos įstatymą ir Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą) tvirta PPP teisinė aplinka dar sustiprėjo.

Koncesijų įstatymas – tai vienas iš kelių įstatymų regione, kuriame nustatyta komercinio pobūdžio veiklos sąvoka, todėl galima pasirinkti įvairias valstybės ir privataus sektoriaus partnerystės sudėtis (pvz., projektuoti, finansuoti, statyti, atstatyti ir aptarnauti, kt.) ir jas taikyti, be kita ko, sveikatos priežiūros, švietimo, transporto, energetikos, atliekų ir nuotekų surinkimo bei tvarkymo sektoriams. Papildomai patikslinta Koncesijų įstatymo taikymo sritis; šiuo įstatymu tinkamai papildomas dabartinis išsamus koncesijų apibrėžimas.

Svarbu pažymėti, kad Koncesijų įstatyme numatyta galimybė įsteigti specialiosios paskirties įmonę, kurią koncesijos laikotarpiu valdo koncesininkas (vietinis ar užsienio) projektui įgyvendinti. Nuostatose, reglamentuojančiose projekto sutartį, pateikiamos aiškios gairės dėl pagrindinių aptartinių klausimų, tačiau kartu jos išlieka pakankamai

lanksčios, todėl šalis turi teisę savo nuožiūra susitarti dėl sąlygų. Pagal įstatymą koncesija paprastai trunka iki 25 metų; jos trukmė turėtų būti pakankama, kad nauja infrastruktūra susidėvėtų, o investicijos grįžtų; koncesijos sutartyje būtina apibūdinti koncesininko ir sutartį sudariusios institucijos rizikos pasidalijimo laipsnį.

Į Koncesijų įstatymą įtraukta nuostatų, skirtų sąžiningam ir skaidriam atrankos procesui užtikrinti: išankstinė konkurso dalyvių atranka, siūlymo pateikti paraiškas pateikimo tvarka, galimybė pasirinkti dviejų etapų tvarką, suteiktos koncesijos skelbimo tvarka, ribotos išimties, leidžiančios suteikti koncesiją neatliekant konkurso, peržiūros tvarka, taisyklių pažeidimo apskundimas ir pan. Tai yra ir vienas iš kelių įstatymų regione, kuriame nurodyta, kad koncesininkas turi teisę įkeisti savo turtą ir teises, o šalis turi teisę susitarti (Civilinio kodekso nustatyta tvarka) dėl projekto sutarčiai taikytinos teisės (su galimybe pasirinkti tarptautinį arbitražą).

Taip pat yra galimybių tobulinti Koncesijų įstatymą. Konkrečiai šiuo metu įstatyme nenumatyta galimybė įsteigti pagrindinės informacijos, susijusios su koncesininkų atranka ir sutarčių sudarymu, registrą. Įstatyme nereglamentuojama ir nenurodomi atvejai, kai siūlymai pateikiami savo iniciatyva, tad ši svarbi ir sudėtinga sritis neaptariama. Nepaisant šių nedidelių trūkumų, Lietuvos koncesijų įstatymas yra vienas iš geriausiai parengtų koncesijų įstatymų ERPB veiklos regione.

Nemokumas

Lietuvoje bankroto ir nemokumo klausimus reglamentuoja du įstatymai: Įmonių bankroto įstatymas ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymas (toliau kartu vadinama „teisės aktais nemokumo srityje“). Nuo paskutinio įstatymo nemokumo srityje vertinimo, kurį ERPB atliko 2006 m., Lietuvoje pakeisti Įmonių restruktūrizavimo įstatymas (2007 m.) ir Įmonių bankroto įstatymas (2008 m.). ERPB rengiasi atlikti šių naujausių pakeitimų vertinimą 2009 m. Atsižvelgiant į galimus 2007 ir 2008 m. pakeitimus, iš dabartinio ERPB vertinimo darbo matyti, kad įvairiose srityse reikalingi patobulinimai, įskaitant terminą kreditoriui kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo, balanso tikrinimo nemokumo atveju ir iki bankroto sudarytų sandorių panaikinimą; taip pat su reorganizavimu susijusių teisės aktų srityje.

Papildomą susirūpinimą kelia praktinis Lietuvos teisės aktų nemokumo srityje įgyvendinimas. ERPB tiriamajame darbe keliama mintis, kad Lietuvos nemokumo sistema gali būti pernelyg formali, todėl reikia riboti skolininkams ir kreditoriams prieigą prie šios sistemos; tai laikytina trūkumu.

Sandorių vykdymo užtikrinimas

Lietuvoje sėkmingai įtvirtinta teisės sistema sandorių vykdymo užtikrinimo srityje. Šalis įgyvendino daugelį reformų XX a. paskutinio dešimtmečio pabaigoje ir 2000 m. pradžioje, ir tokiu būdu nustatė veiksmingą bei patogią naudoti teisės ir institucinę sistemą. Kita vertus, lieka tam tikrų trūkumų, kuriuos reikėtų spręsti, tačiau šiuo metu nėra aišku, ar vyriausybė yra pasirengusi įgyvendinti šiuos pakeitimus.

Pagrindinis teisės šaltinis – atitinkama 2001 m. civilinio kodekso nuostata, kurią papildo 1997 m. priimtas Hipotekos registro steigimo įstatymas, 2002 m. vasario 20 d. teisingumo ministro įsakymas Nr. 46 dėl Hipotekos, įkeitimo, priverstinės hipotekos, priverstinio įkeitimo lakštų formų ir hipotekos, priverstinės hipotekos, įkeitimo ir priverstinio įkeitimo lakštų pildymo instrukcijos patvirtinimo ir 2001 m. spalio 18 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1246 patvirtinti hipotekos registro nuostatai.

Įkeitimo teisės į kilnojamąjį turtą (išskyrus kreditoriaus reikalavimus), daugelis kitų užtikrinimo kvaziinteresus reiškiančių sandorių (pardavimas su išpirkimo teise, išperkamosios nuomos sutartys ir pardavimas išlaikant nuosavybės teisę), taip pat įkeitimas registruojami Hipotekos registre. Hipotekos registrą valdo Centrinė hipotekos agentūra su 15 prie apylinkės teismų veikiančių skyrių. Registro tvarkytojus prižiūri Teisingumo ministerija. Sistema yra centralizuota, visiškai kompiuterizuota ir prieinama internetu. Suinteresuoti asmenys gali atlikti elektroninę duomenų paiešką ir gauti išsamią informaciją atlygintinai. Įrašai apie žemės ir statinių įkeitimą nedelsiant perduodami Nekilnojamojo turto registru, kurio duomenų bazė tarpusavyje sujungta su Hipotekos registru.

Neįvykdžius prievolės, įkeistą kilnojamąjį turtą turi teisę perleisti įkaito turėtojas suderintu būdu arba, šalims nesusitarus, įkeistą turtą parduoda įkaito turėtojas varžytynėse. Priešingai – įkeitimas vykdomas varžytynėse, kurioms vadovauja hipotekos teismo teisėjas, arba privalomo administravimo būdu. Abiem atvejais nurodoma, kad vykdymo procesas einasi veiksmingai, išskyrus atvejus, kai procedūrą ginčija skolininkas.

Apskritai kilnojamojo ir nekilnojamojo turto perėmimo ir vykdymo sistema buvo apgalvotai ir išsamiai įgyvendinta bei veikia tinkamai. Tai patvirtina visos ERPB apklausos. Kita vertus, galimi tam tikri režimų patobulinimai. Skyrium imant pažymėtina:

- 1) Išlieka neaiškumų dėl įkeisto turto aprašo apskritai. Nors civiliniame kodekse numatyta, kad įkeisti leidžiama visas kilnojamojo turto (esamo ir būsimos) rūšis, taigi teoriškai visiškai įmanoma įkeisti kintamo turto grupę ir net visą įmonę, praktiškai atrodo, kad pagal procedūrą reikalaujama, jog būtų įkeičiamas tik konkrečiai apibūdintas ir nustatytas turtas.
- 2) Panašus apribojimas pažymėtinas įkeitimo srityje: jei įkeitimu užtikrinama skola, kurios dydis nėra fiksuotas, o nurodomas tik maksimalus dydis, skolos apibrėžimas sutartyje griežtesnis, o įkeitimo terminas negali viršyti penkerių metų.
- 3) Registracijos tvarka galėtų būti veiksmingesnė ją racionalizavus ir supaprastinus. Šiuo metu, norint registre registruoti įkaitą, būtina registre užpildyti ir patikrinti visus sandorio dokumentus; šie turi būti patvirtinti notariškai. Priešingai, norint registruoti interesą, pakanka paprasčiausiai pranešti Hipotekos registru. Paprastai kilnojamojo turto įkeitimo registracijai pakanka penkių dienų, o įkeitimas registruojamas per vieną dvi savaites.
- 4) Kilnojamojo turto įkeitimo nustatymo išlaidos taip pat palyginti didelės: šiuo metu įkaitui registruoti nustatytas iki 700 Lt (apie 200 eurų) mokestis, įskaitant

žyminį mokestį ir notaro atlyginimą. Už pareiškimo dėl kvaziintereso užtikrinimo tvarkymą imamas tik 20 Lt mokestis.

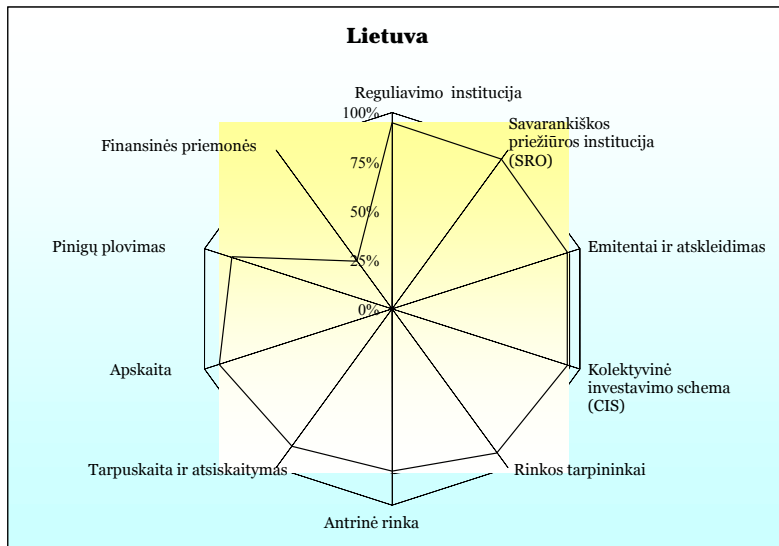
- 5) Išlieka neišnagrinėtų reikalavimų dėl restitucijos, su kuriais neleidžiama susipažinti tretiesiems asmenims.

Vertybinių popierių rinka

Lietuvoje pagrindiniams teisės aktams vertybinių popierių rinkos srityje priskiriama Vertybinių popierių įstatymas ir Finansinių rinkų priemonių įstatymas (abu įsigaliojo 2007 m. pradžioje). Vertybinių popierių įstatymas reglamentuoja prospektų parengimo, tvirtinimo ir skelbimo tvarką, atskleidimo praktiką, reikalavimus privalomiems pasiūlymams ir Lietuvos vertybinių popierių komisijos teises bei pareigas. Finansinių rinkų priemonių įstatymas reglamentuoja finansų tarpininkų įmones ir reguliuojamas rinkas. Vertybinių popierių rinką reguliuoja Lietuvos vertybinių popierių komisija; ši institucija atsakinga už vertybinių popierių rinkų reguliavimą ir priežiūrą (įskaitant pensijų fondus).

Kaip matyti iš šios schemos, 2007 m. ERPB teisės aktų vertybinių popierių rinkų srityje įvertinimo, Lietuvoje visiškai laikomasi tarptautinės vertybinių popierių komisijų organizacijos paskelbtų vertybinių popierių reguliavimo tikslų ir principų; pažymėtini tik nedideli trūkumai teisės aktų dėl obligacijų ir išvestinių priemonių srityje.

Teisės aktų vertybinių popierių rinkos srityje kokybė Lietuvoje (2007 m.)

Pastaba: tolimiausias ašies taškas rodo idealų rezultatą, t. y. atitikimą IOSCO teisės aktų vertybinių popierių rinkų srityje tikslų ir principų standartams. Kuo tinklas didesnis, tuo labiau atitinkami teisės aktai vertybinių popierių rinkų srityje atitinka šiuos principus.

Šaltinis: ERPB teisės aktų vertybinių popierių rinkų srityje vertinimas 2007 m.

2007 m. ERPB atliko apklausą teisės aktų vertybinių popierių rinkų veiksmingumui (kaip praktiškai veikia įstatymas) išbandyti. Respondentų iš geriausių advokato kontorų regione buvo paprašyta pasisakyti dėl hipotetinio tyrimo, prireikus patarti investuotojui, kuris

prarado savo santaupas nusipirkęs akcijų per banką, kai suklysta dėl klaidingos prospekte pateiktos informacijos. Konkrečiai respondentų paprašyta patarti dėl prospekto atskleidimo reikalavimų veiksmingumo, privačių ir valstybės vykdymo priemonių bei rinkos reguliavimo institucijos įgaliojimų. Iš išvadų matyti, kad vertybinių popierių rinkų sistema yra santykinai veiksminga, tačiau esama keletu trūkumų. Atskleidimo ir finansinių ataskaitų teikimo srityje nusistovėjusi tinkama praktika, tačiau privataus vykdymo priemonės trunka ilgai, pasižymi sudėtingumu ir apskritai valstybės vykdymo priemonės laikomos veiksmingesnėmis už privataus sektoriaus. Lietuva turi ir toliau siekti pagerinti įstatymo kokybę ir sustiprinti atitinkamų institucijų įgaliojimus, atsižvelgdama į ES reikalavimus ir kylančius iššūkius.

Telekomunikacijos

Institucinė sistema: Lietuvos ryšių sektorių šiuo metu reguliuoja Ryšių reguliavimo tarnyba (RRT); šį sektorių reglamentuoja 2004 m. Elektroninių ryšių įstatymas. Sektoriaus strategiją formuoja Susisiekimo ministerija. Šiuo 2004 m. įstatymu perkelta 2002 m. Europos Sąjungos (ES) elektroninių ryšių reguliavimo sistema; įstatymas įsigaliojo 2004 m. gegužės 1 d., Lietuvai įstojus į ES. RRT yra nepriklausoma reguliavimo institucija, įsteigta 2001 m. gegužės mėn. pagal tuometinį 1998 m. redakcijos Telekomunikacijų įstatymą, įgyvendinant Lietuvos pastangas prisiderinti prie ES *acquis* telekomunikacijų srityje.

Rinkos prieiga ir leidimai: Lietuvos ryšių rinka oficialiai liberalizuota 2003 m. sausio mėn., leidus konkuruoti vietas, šalies ir tarptautinės telefonijos srityje. 2008 m. rugsėjo mėn. iš viso 47 bendrovės buvo registruotos kaip fiksuoto ryšio viešųjų telefonijos paslaugų teikėjos, pasitelkiant tuometinį fiksuotos linijos operatorių – „Lietuvos telekomą“ (LT), kuris vis dar valdo daugiau kaip 90 proc. šios rinkos; likusią dalį pasidalijo daugelis alternatyvių operatorių. Lietuvoje veikia trys privačios nuosavybės mobiliojo tinklo operatoriai. Taip pat veikia daugybė virtualaus mobiliojo tinklo operatoriaus tipo operatorių, kurie teikia paslaugas. Mobiliojo ryšio tankis gerokai viršija 100 proc. Visi trys dabartiniai GSM operatoriai taip pat turi 3G licencijas.

Ženkli rinkos galia (SMP): RRT užbaigė pirmąjį rinkos analizės raundą. LT ir visi trys mobiliojo ryšio operatoriai pripažinti turintys SMP atitinkamoje rinkoje.

Apsauginės priemonės konkurencijos srityje: paskelbti visi atskaitiniai tarpusavio ryšio pasiūlymai ir standartinės tinklo prieigos sutartys; LT taip pat paskelbė patikslintus atskaitinius pasiūlymus duomenų srauto prieigai, nuomojamoms linijoms ir tarpusavio jungtims teikti. Konkurencijos tarnyba (NCA) atlieka *ex-post* bendrąjį konkurencijos vertinimą pagal skundus (iki šiol jų pateikta nedaug). Atlikdama tyrimą, Konkurencijos taryba bendradarbiauja su RRT rinkos apibrėžimų, ekonominių duomenų ir kt. klausimais.

Vietinės prieigos atsiejimas: pirmoji sutartis dėl atsietos prieigos paslaugos (LLU) pasirašyta 2006 m. rugsėjo mėn. Nuo 2008 m. vidurio LLU naudojami du alternatyvūs operatoriai. Kaip teigia alternatyvūs operatoriai, tinklo naudojimas didmeniniais pagrindais nėra ekonomiškai pagrįstas dėl didelių tarifų, LT nenoro parduoti ir papildomų

išlaidų. 2007 m. kovo mėn. RRT priėmė oficialų ginčo sprendimą dėl LLU, kuriame išspręsta daugelis alternatyvių operatorių nurodytų klausimų.

Numerio perkėlimas: Lietuva yra viena iš nedaugelio ES šalių, kuriose numatytas nemokamas numerio perkėlimas galutiniams naudotojams. Nors sistema visiškai taikoma nuo 2006 m. vasario mėn., pirmasis etapas vyko pakankamai lėtai.

Universalios paslaugos ir naudotojų klausimai: 2007 m. spalio mėn. RRT paskelbė atvirą kreipimąsi, skirtą visiems viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikėjams; šie raginami teikti paraišką universaliosioms paslaugoms ar jų dalims neatlygintinai teikti.

Perspektyva: tęsiasi reikšminga pažanga įgyvendinant šiuolaikinius ES reikalavimus atitinkančius telekomunikacijų reguliavimo standartus Lietuvoje, todėl rinka plėtojasi daugelyje sektorių. Nors LT ir toliau dominuoja fiksuoto ryšio rinkoje, jo svarba turėtų mažėti plintant alternatyvioms technologijoms (pvz., neseniai suteikta WIMAX licencija). Vis dėlto RRT turėtų užtikrinti, kad pakartotinai išskylantys tarpusavio jungčių su esamu tinklu klausimai būtų laikomi prioritetiniais, ir esant reikalui įsikišti, visų pirma taikant rinkos analize pagrįstas gynybos priemones.

Įvertinimas: ERPB veiklos šalių ryšių sektoriaus 2008 m. įvertinime pripažinta, kad Lietuva visiškai atitiko geriausią tarptautinę praktiką.

7 PRIEDAS: TARPTAUTINIS IGNALINOS AE UŽDARYMO PARAMOS FONDAS

Pagal stojimo į ES planą Lietuva 1-ąją Ignalinos atominės elektrinės (IAE) bloką uždarė 2004 m. gruodžio mėn. ir įsipareigojo uždaryti 2-ąją bloką ne vėliau kaip 2009 m. gruodžio mėn.

Sutartas pirmalaikis IAE uždarymas ir energetikos sektoriaus priemonių įgyvendinimas po IAE uždarymo yra techniškai sudėtingas ir ilgalaikis procesas. Susijusių projektų įgyvendinimas reiškia papildomą finansinę naštą Lietuvai. Europos Bendrija pripažino šį iššūkį ir sutiko prisidėti prie nacionalinių Lietuvos pastangų. 1999 m. Europos Komisija pagal ES stojimo procesą pradėjo suderintą daugiašalę finansavimo programą. Svarbi Bendrijų iniciatyvos dalis – ERPB valdomas tarptautinis Ignalinos AE uždarymo paramos fondas (IIDSF). Fondo veikla vykdoma pagal Lietuvos Respublikos ir ERPB 2001 m. balandžio 5 d. pagrindų sutartį, ratifikuotą Seime 2001 m. liepos mėn.

Iki šiol Europos Bendrija ir 15 kitų šalių fondui skyrė 688 mln. eurų; papildomų įnašų tikimasi gauti pagal Bendrijos finansinę paramą Lietuvai. Iš viso projektams kartu ar atskirai finansuoti numatyta 679 mln. eurų.

IIDSF tikslas – kartu ar atskirai finansuoti prekių, darbų ir paslaugų teikimą, jei tai reikalinga:

(i) IAE uždarymo darbams remti

Visas IAE uždarymas atliktinas saugiai ir veiksmingai, norint iki minimumo sumažinti su IAE veikimu susijusius pavojus, o ilguoju laikotarpiu perduoti aikštelę kitam naudojimui. Uždarymas yra ilgalaikis ir techniškai sudėtingas procesas. Uždarymui priskiriamos visos administracinio ir techninio pobūdžio operacijos, reikalingos pašalinti IAE iš licencijuotų gamyklų sąrašo. Todėl svarbu integruotai vertinti uždarymo procesą, norint optimizuoti investicijų į uždarymą reikalingą įrangą projektavimą, inžineriją ir valdymą, taip pat spręsti licencijavimo ir techninės paramos klausimus. Pagrindinė veikla pirmajame etape po uždarymo – pašalinti ir laikinai saugoti panaudotą kūrą, tvarkyti skystąsias ir kietąsias radioaktyvias atliekas bei parengti jas laikinai saugoti, taip pat valyti sistemas ir sudedamąsias dalis, keisti ir atskirti sistemas. Lietuva nusprendė IAE uždarymo metu taikyti nedelsiamo išrinkimo strategiją.

Dabartiniai pagrindiniai subsidijų skyrimo įsipareigojimai, susiję su IAE uždarymu, apima:

- Projekto valdymą ir inžinerijos paslaugas, skirtas paremti IAE uždarymo tarnybą nuo 2001 m.
- Naujos tarpinės 17 000 RBMK panaudoto branduolinio kuro saugyklos projektavimą ir statybą, panaudojant 1 ir 2 bloką.
- Naujos kietųjų atliekų tvarkymo ir saugojimo vietos 120 000 m³ radioaktyvių atliekų trumpalaikiui ir ilgalaikiui saugojimui projektavimą bei statybą.

- Patikimo ir aplinkai nekenksmingo šilumos ir garų šaltinio IAE ir Visaginui projektavimą bei statybą (baigta 2005 m.).
- IAE techninių dokumentų archyvo modernizavimą (baigta 2005 m.).
- Išmetimo lygio matavimo įrangą.
- Inžinerinių, planavimo ir licencijavimo dokumentų rengimą, priemonių IAE įrangai ir sistemoms išmontuoti ir švarinti pirkimą bei IAE darbuotojų mokymą.
- Reaktyvios energijos kompensavimą IAE elektros jungtyje (baigta 2008 m.).

(ii) Įgyvendinti priemonės Lietuvos energetikos sektoriuje (uždarius IAE), kurios padėtų restruktūrizuoti, atnaujinti ir modernizuoti energijos gamybos, perdavimo ir paskirstymo sektorius bei padidinti elektros naudojimo efektyvumą

IAE uždarymas turi įtakos šalies energetikos sektoriaus vystymuisi. Todėl šiuo metu vis svarbiau įgyvendinti priemonės, reikalingas restruktūrizuoti, atnaujinti ir modernizuoti energijos gamybos perdavimo ir paskirstymo sektorius bei tobulinti energijos panaudojimo efektyvumą.

Norėdamas paremti atitinkamų projektų vystymą, 2007 m. ERPB skyrė subsidiją šioms IIDSF studijoms finansuoti: „Lietuva – elektros sektoriaus mažiausių išlaidų plėtros planas“ ir „Atnaujinta Rytų dujų sektoriaus peržiūra“. Taip norima padėti Lietuvos vyriausybei priimti sprendimus pagal turimą informaciją, kad būtų pasiekta pažanga vystant dujų ir elektros sektorius Lietuvoje. Abi studijos buvo priimtos Ūkio ministerijoje.

Dabartiniams pagrindiniams bendro finansavimo įsipareigojimams, susijusiems su Lietuvos energijos sektoriaus vystymusi, priskiriama:

- Naujo 100 km ilgio dujotiekio iš Pabradės į IAE ir Visaginą statyba (baigta 2005 m.).
- Naujų dujotiekio dujų sieros šalinimo ir dulkių surinkimo gamyklų projektavimas ir statyba; skirta 7A, 7B ir 8A katilams pagal bendrą planą – tiek aplinkos apsaugos, tiek techniniu aspektu – atnaujinti 1 800 MW sunkiuoju kuru ir dujomis maitinamą Lietuvos elektrinę, kur bus gaminama daugiausia elektros Lietuvoje uždarius IAE (baigta 2009 m.).
- Naujos 450 MW kombinuoto ciklo dujų turbinos (CCGT) gamyklos projektavimas ir gamyba.
- Konsultacinės paslaugos, skirtos paremti Lietuvos ir Lenkijos elektros jungties vystymą (projektas „LitPol“).

ERPB ir Lietuva glaudžiai bendradarbiauja įgyvendinant IAE uždarymo procesą ir energetikos sektoriaus vystymą. Gavus papildomų įnašų IAE uždarymo fondui ir jį patvirtinus rėmėjų susirinkime, ERPB ir toliau ketina bendradarbiauti su Lietuvos valdžios institucijomis, IAE ir energetikos sektoriaus bendrovėmis, kad būtų nustatyti papildomi projekto pasiūlymai.